

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

MEHMET RAUF

MENEKŞE

 KAPRA

MEHMET RAUF

MENEKŞE

İnsanların kendilerine bile söylemekten çekindikleri hırsları, arzuları ve istekleri cesur bir şekilde kaleme alan Mehmet Rauf, *Menekşe* adlı öykü kitabında kadın erkek ilişkilerini sorgulayıcı bir tavırla irdellemektedir. "Menekşe" öyküsünde başkahramanın idealize ettiği bir aşkın peşinden koşması ve oradan oraya savrulmasına, "Bir Gençlik Hatırası"nda erkek kahramanın seçimlerine ve bu seçimlerden sonra yaşadıklarına tanık oluruz. "Güzellik Hakkı" ve "Bir İhtiyaç" adlı öyküler ise Mehmet Rauf'un fikirlerini cesurca ortaya serdiği eserlerindendir.

Mehmet Rauf'un *Menekşe* adlı eseri 1913 tarihinde *Servet-i Fünun Dergisi*'nde tefrika edilmiş ve 1915'te kitaplaşmıştır. Çoğu kaynaktaki tek bir uzun hikâye olarak geçen *Menekşe*, titiz bir çalışmayla diğer öykülerle birlikte ilk kez okurla buluşuyor.

🔗 /kaprayayinlari
🐦 /kaprayayinlari
📷 /kaprayayinlari
f /kaprayayinlari

ISBN: 978-625-7361-95-8

MENEKŞE / Mehmet Rauf

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Kadir Yılmaz

YAYIMA HAZIRLAYAN

Mehmet Ümit Çekin

EDİTÖR

Sevdagül Kasap

REDAKSİYON

Emine Hızır

SON OKUMA

Banu Özyürek

KAPAK GÖRSELİ

Wilhelm Menzler, *Ein Plausch im Park*

KAPAK TASARIM

FOLX

SAYFA DÜZENİ

Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT

Repar Dijital Matbaası

BASKI

Mayıs 2021 - 1. Basım

ISBN

978-625-7361-95-8

SERTİFİKA NO

40675

Kapra Yayıncılık,
Repar Tasarım
Matbaa ve Reklamcılık
Ticaret Limited Şirketi'nin
tescilli markasıdır.

Mimar Sinan Mah.,
Selami Ali Efendi Cad.,
No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 322 48 45

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar
dışında metin ya da görseller
yayınevinin izni olmadan hiçbir
yolla çoğaltılamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://fantasy.org>

Mehmet Rauf (1874-1932)

Mehmet Rauf 12 Ağustos 1874 tarihinde, İstanbul'da dünyaya geldi. Babası Kütahya'dan askere gelmiş ve İstanbul'da kalmış bir Türk, annesi ise bir Çerkez'di.

Yazma isteği on yaşlarında başladı. Özellikle o sıralarda, babasıyla beraber gittiği tiyatrolarda gördüğü oyunlar ve okuduğu kitaplardan etkilenerek tiyatro oyunları yazmaya başlamıştı. Fakat sonra romanlara merak sardığı için on iki yaşındayken ilk romanı olan *Denâet yahut Gaskonya Korsanları* adlı cinayetle ilgili bir roman yazdı.

Bahriye Mektebi'ne girdiği zaman İngilizce ve Fransızca öğrendi. Zaten daha önce edebiyata olan merakından dolayı Askeri Rüştiyedeyken Fransızca'yı biraz öğrenmişti. Bu sayede okumaya başladığı eserlerle artık cinayet romanlarından soğuyarak Octave Feuillet, Alphonse Daudet, Emile Zola, Gustave Flaubert gibi yazarlardan etkilenmiş ve onların eserlerine benzer eserler yazmaya başlamıştı. Bunların arasında "Canfeza" adlı hikâyesi en dikkate değer olanıdır.

Mehmet Rauf, Halid Ziya'nın *Nemide*'si yayımlandığı zaman on altı yaşındaydı. Bu eser onu, yeniliği ve güzelliğiyle büyüledi. Sınıf arkadaşlarından İzmirli bir efendi, İzmir'deyken Halid Ziya'nın talebesi olmuştu ve bu efendide eski *Hizmet* gazetesinin koleksiyonu vardı. Mehmet Rauf bunların içinde Halid Ziya'nın bütün eserlerini tefrika edilmiş buldu. Bunlar "Bu muydu?", "Heyhat!", "Bir Ölünün Defteri", "Ferdî ve Şürekâsı" ve birçok makaleden oluşuyordu. Hepsini büyük bir tutkuyla okuduğu zaman Halid Ziya'ya bir mektup yazdı.

Böylece aralarında bir yazışma başladı. Bu sırada Mehmet Rauf, yazmış olduğu "Düşmüş" adlı uzunca bir hikâyeyi Halid Ziya'ya göndermişti. Halid Ziya da bunu *Hizmet* gazetesinde yayımladı. Mehmet Rauf'un ilk dikkate değer basılı eseri, bu hikâyesi oldu.

O yıllarda İstanbul'da *Resimli Gazete*, *Mektep* gibi dergiler yayımlanıyordu. Mehmet Rauf'un bunlarda üç, dört küçük hikâyesi daha yayımlandıktan sonra, 1894/1895 senesinin yazında, Halid Ziya'nın aracılığıyla *Garam-ı Şebab* romanı, *İkdam* gazetesinde tefrika edildi.

O sırada Hüseyin Cahit, Mehmet Cavit ve birkaç arkadaş ile *Mektep Dergisi*'ni yayımlamaya başlamışlardı. Mehmet Rauf, dergide düzenlenen bir yarışma aracılığıyla onlarla tanıştı. Fakat, Hüseyin Cahit ve Mehmet Cavit, dergi müdürüyle ilişkilerini kesip çekildikleri için dergi Cenap Şehabettin tarafından yayımlanmaya başlamıştı. Bir süre sonra Cenap Şehabettin'in de görev gereği Hicaz'a dönmesiyle dergi Mehmet Rauf tarafından devam ettirildi.

Mehmet Rauf, *Mektep* dergisiyle meşgul olmaya devam ederken yine Halid Ziya'nın aracılığıyla Tevfik Fikret'le tanışmış, *Servet-i Fünun*'a da girmişti. 1899/1900 senesinde Hüseyin Cahit'in tercüme ettiği, o zamanki hükümet tarafından tehlikeli bulunan fikirleri içeren bir makaleden dolayı *Servet-i Fünun* tatil edilinceye kadar Mehmet Rauf, yazdığı mensur şiirler, hikâyeler, romanlar, edebi incelemeler, eleştiriler ile kendisini tanıtmış ve *Servet-i Fünun*'da tefrika edilen *Eylül* romanıyla, mensur şiirlerinden ve bazı hikâyelerinden oluşan *Siyah İnciler* yayımlamıştı.

Servet-i Fünun, beş-on gün tatil edildikten sonra tekrar yayımlanmasına izin verilmişse de eski yazarların yazı yazmaları yasaklanmış olduğundan, Mehmet Rauf da diğer arkadaşları gibi Meşrutiyet'in ilanına kadar hemen hiçbir şey yazmadı.

Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte senelerce tembellik içinde uyumuş olan kalemini tekrar eski kuvvetiyle kullanmak için pek de acele ettiği söylenemez. Daha sonra eski küçük hikâyelerinden *İhtizar*, *Âşıkane*, *Son Emel* adlı eserleriyle öncesinde *Servet-i Fünun*'da tefrika edilmiş olan *Ferda-yı Garam* romanını kitap şeklinde bastırdığı gibi, yeniden *Genç*

Kız Kalbi, *Menekşe* adlı romanlarla *Pençe*, *Cidal*, *Ferdi ve Şürekâsı*, *İki Kuvvet* adlı tiyatroları yazmış ve bastırmıştır. Yalnız *Menekşe* bazı sebeplerden dolayı tamamlanmamış olarak basıldı.

Ayrıca Mehmet Rauf, eski bir dostuyla ortak olarak, hanımlara mahsus *Muhasin* isimli bir dergi yayımlamaya teşebbüs etmiş, fakat birçok çaba ve yardıma rağmen bunu devam ettiremeyip on iki sayı yayımlayarak bir seneyi tamamladıktan sonra kapatmaya mecbur kalmıştır.

Edebi Kişiliği

1874 yılında doğup 1932’de yine İstanbul’da ölen Mehmet Rauf, Edebiyat-ı Cedide veya Servet-i Fünun edebiyatının üstatları arasında sayılır. Bu edebiyatın en güzel örneklerinden biri de Mehmet Rauf’un yazdığı ve ilk defa *Servet-i Fünun* dergisinde tefrika ettirdiği *Eylül* romanıdır. Bu roman, tasvirlerinin kuvveti, üslubunun güzelliğiyle birinci derecede bir edebî eser olarak tanınmış ve kendisinin de *Eylül* yazarı Mehmet Rauf olarak şöhret bulmasını sağlamıştır. Bundan sonra, özellikle 1908 yılındaki Meşrutiyet’in ilanından sonra daha serbest olarak yazı hayatına atılmış, çeşitli gazete ve dergilerde makaleler, hikâyeler, piyesler yazarak memleketin belli başlı yüksek ediplerinden biri olmuştur. Yalnız, “Zambak” adıyla imzasız yayımladığı bir hikâye müstehcenliği dolayısıyla mahkemeye verilmiş ve bu yüzden bahriye zabıtlığından ayrılmaya ve hayatını tamamen yazı yazarak kazanmaya mecbur kalmıştır. Hayatının son günlerinde ağır hastalıklar ve sıkıntılar geçiren Mehmet Rauf, edebiyat dünyasına pek çok eser bırakarak 1932’de vefat etmiştir.

Mensur Şiirler

Siyah İnciler, *Sonbahar* (basılmamıştır)

Romanlar

Eylül, Ferda-yı Garam, Karanfil ve Yasemin, Son Yıldız, Genç Kız Kalbi, Menekşe (tefrika), Harabeler, Kâbus (tefrika), Define, Kan Damlası, Bögürtlen, Halas, Yara

Küçük Hikâyeler

Âşıkane, Pervaneler Gibi, İhtizar, Safo ve Karmen, Kadın İsterse, Ezhar, Üç Hikâye, Son Emel, Gözlerin Aşkı, Eski Aşk Geceleri, Bir Aşkın Tarihi, Hanımlar Arasında, İlk Temas, İlk Zevk, Aşk Kadını

Piyesler

Pençe, Kamçı, Ferdi ve Şürekâsı, Yağmurdan Doluya, Sansar, Diken, Son Yıldız (basılmamıştır), Pembe Köşk, Amca Bey, Evlat Acısı

İÇİNDEKİLER

MENEKŞE	9
BİR GENÇLİK HATIRASI.....	67
GÜZELLİK HAKKI.....	75
BİR İHTİYAÇ.....	81

Oğlum Hüseyin Cevval'e

MENEKŞE

I

Edebiyatımızın en şuh, en asil simalarından biri olan Hüseyin Bülent, en gönül okşayıcı bahar günleri kadar samimi bir güzellikle herkesi gezintiye davet ederek Beyoğlu Caddesi'ni böyle kış günleri için fevkalade addolunacak bir halk ile doldurmuş olan bu şubat gününün akşamına doğru Tokatlıyan'ın¹ kapısının önüne çıktığı vakit, evvela, nereye gideceğinde, ne yapacağında karar veremeyenlere mahsus perişan bir kararsızlıkla iki adım aşağı, üç adım yukarı attı fakat akabinde, birdenbire aklına bir şey gelmiş ve ansızın bir karar vermiş gibi orada bir arabaya işaret etti. Arabanın yaklaşması üzerine içine atlayarak, eliyle Taksim tarafını gösterdi. Bugün, sabahtan beri, son eseri olan *Güzide* romanı hakkında haftalık edebî dergilerden sonra gündelik yazılanlara kadar yayılarak basılı sayfaların hepsinde lehinde ve aleyhinde sütunları işgal eden tartışmaların verdiği asabiyetle bu en çiçekli bahar günlerine mahsus gönlü hoş eden güneş, göz alıcı gökyüzü ve nihayet her nefeste ruhun koklayan tarafını ödüllendirerek derin bir hayat zevki bahşeden güzel kokulu hafif esen rüzgârın esintisiyle duyduğu hayat sarhoşluğunun çarpışmasından bir faaliyet, bir savaş arzusu hissetmekteydi. Mutlu olmak için bir sebep olmadığı hâlde, kendisinde bir ferahlık buluyor ve şimdi, dört beş seneden beri tanıdığı ve Türklere sevgileri ile Türkçe bilmeleri sebebiyle kendi eser-

¹ Hotel M. Tokatlıyan, İstanbul, Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi üzerinde bulunan tarihi otel

lerine ve hayatına ilgi duyan ve gazetelerde eseri hakkında yayımlanmış makaleleri okuduklarından kendileriyle fikir alışverişinden zevk duyacağını bildiği Şişli’de ikamet eden bir Ermeni ailesini ziyarete gittiği hâlde, bir aşk buluşmasına gidiyormuş gibi büyük bir arzu ve acele hissediyordu.

Son aşklarından, daha doğrusu, en son tanıdığı kadınların hiçbirisinden bugün sebepsiz olarak hissettiği bu memnuniyet ve ferahlığı duyamadığını düşünerek kendi kendine, “Ne garip şey,” diyordu, “demek insan bazen seven bir kadının kollarının arasında bulamadığı bir zevki, havanın açık, güneşli, parlak; sokakların kalabalık olmasından duymış.”

Araba Taksim Kışlası önündeyken yanından geçen bir kupanın² içinde siyah çarşafı iki kadın hayali dikkatini fevkalade çekerek kendi kendine, “Vay, Selma ile Nadire... Aca-ba nereye gidiyorlar?” diye merak etti. Dâhil olmadığı hâlde bütün Beyoğlu zevk hayatının usulüne ve maceralarına neredeyse tamamen vâkıftı. Kendisi böyle sokak aşklarından, Beyoğlu mağazalarında verilen buluşma vaatlerinden nefret eder ve aşk tecrübelerinin kederlerine rağmen kadınlardan tamamen bağını kesememekle beraber aşklarını mümkün olduğu kadar saf ve temiz bir şekilde oluşturmaya ve seçmeye önem verirdi.

Kendi kendine gülerek, “Aşklarım!” diyordu ve bu kelimeyi kendisiyle beraber suistimal eden yüz binlerce genç gibi o da batının en zalim ve açıklayan kalemi La Rochefoucauld’nun³ o kadar derin ve acı olan, “Birçok adam aşktan bahsedildiğini işitmeseler sevmeyeceklerdi,” şeklindeki meşhur düşüncesinin doğruluğunu onaylayarak bu ilişkisine aşk namı verilip verilmeyeceğini şüpheyle karşılıyordu.

Fakat hepsi de öyle miydi? Özellikle kendisi de birçok başka adam gibi miydi? O, ruhunun bu ateşli arzu ve özle-

2 Dört tekerlekli, kapalı, oturacak yeri arkada olan, genellikle iki kişilik atlı araba
3 François VI. Duc de La Rochefoucauld ya da Prince de Marcillac (1613-1680), Fransız yazar

yişiyile, aşkı yoktan icat edecek, aşk olmasa dünyada o ihtiyacı hissederek mutlak sevecek güzellikleri besleyen, büyüten ve şiir dolu ruhuyla bütün bu başkalarından tamamen ayrılmıyor muydu? Özellikle, bütün aşkları böyle değilse de, bazıları nasıl çaresiz, nasıl karşı koyması mümkün olmayacak büyük bir aşkın titreyişi ihtiyacıyla meydana gelmemiş miydi? Hele bugünlerde ruhunu böyle bir aşk emeli nasıl tarumar ediyordu. Baktığı her köşede bir hayal bulutu içinde ışıldayan bir aşk rüyası, kuvvetli bir kadın nuru görür gibi oluyor ve bütün rast geldiği, tanıdığı kadınların hangisinin bu sene hayatını böyle ödüllendirecek ve güzelliklerle kokutacak gönül alıcı bir çiçek olacağını kendine soruyordu. Evet, aşkları... Onun da her genç, özellikle edebiyatta mühimce mevkii ve şöhreti olan bütün gençler gibi birkaç aşkı, daha doğrusu birkaç hanımla ilişkisi vardı fakat bunlara bir ilişki bile demekten ziyade yalnız âşıkane bir haberleşme demek daha doğru olacaktı. Çünkü eserlerine mektuplarla hayranlığını ilan eden birkaç hanıma belki nezaketsizlik olmasın diye cevap vererek, tanımadığı, hatta bazen de hiç görmeyi başaramadığı birkaçıyla kurulmuş, çoğu safhaları şairce bir amaç ve platoniklikten ibaret kalmış olan bu ilişkilerden en dikkat çekici birkaçı, ciddiyeti hakkında şüphelenmekten nefsinin men edemediği alevlenen bir aşkla kendisini sevdiğini her mektubunda tekrar etmekle beraber henüz meydana çıkmaya karar vermemiş olan ve mektuplarına “Nebile İzzet” imzasını atan bir hanım ile kendisinin evli olduğundan haberdar olduğu hâlde evlilik ümitleriyle çırpınan ve eserlerine tutulduğunu her mektubunda feryatlarla, inleyişlerle tekrar ederek hayatını kendisine teslim hazırladığını itirafa kadar ileri götüren ve on beş yaşında bir kız olduğunu bildiren, görevine son verilmiş bir vali kızından ibaretti ki bu kızcağzın mektuplarına, bir roman yazar gibi, oturur, sevindirmek, mutlu etmek arzusuyla uzun ve yalan mektuplar yazardı. On beş yaşında bir genç kız. Lakin bu ne işe yarayabilirdi? Evlilikse, bir kere o kızcağzın kendi evladı olacak kadar küçük

bir yaşı olmasından başka, aynı zamanda iki kadın kocası olmaktan son derece nefret ettiği gibi, karısından ayrılmayı da hiç aklına getirmezd; zira bütün aşk maceralarına rağmen karısına derin bir hürmet ve bağlılığı vardı.

Ah o biliyordu, bütün İstanbul içinde, kendi aşkına layık olan mevcut birini o pekâlâ tanıyordu. Fakat acaba o kadar mutlu olmak kaderinde var mıydı? Ve o saadet mümkün olabilecek miydi? O, Abdülhamid'in görkemli müşavirlerinden olup bugün Büyükdere'de ikamet etmekte olan beyefendinin kızının, bugün Avrupa elçiliklerinden birinde müsteşarlıkta bulunan eşiyle uyuşmazlık hikâyeleri bu konularda bilgi sahibi olan bütün meclislerde hâlâ dolaşmakta olan mağrur ve güçlü İclal Hanımefendi... İşte daima imkânsızın arkasından koşan kalbi ve aşkı için bugün seçtiği emel yıldızı, bu mağrur genç kadındı... Fakat acaba başarılı olabilecek miydi?

Bu emelin gerçekleşme ihtimalini araştırmak için tertip ettiği plan eğer başarıyla son bulacak olursa daha şimdiye kadar elde edemediği gösterişli bir saadet ile mest olacağını ve aydınlığa kavuşacağını onaylıyor ve itiraf ediyordu.

Otuz yedi yaşı bitip otuz sekizinci senesi başlamış olduğundan artık gençliğe mahsus hayal coşkusuyla kadınlar arasında hayalî bir amaç aramaktan çok yorulmuş, birçok defa yaralanmıştı; ideal... Evet, bu bir şiir için gayet uygun bir zemindi... Fakat şiir için ne kadar uygun ise hayat içinde de o kadar imkânsız, o kadar uzak bir hayalden başka bir şey olmuyordu; yüce ideal... Bütün hakiki yenilikler gibi, yalnız hayal hastalığından mustarip birkaç talihsiz şairin kuruntusundan doğmaktan başka bir şey olmayan bu hayal uğrunda dünyanın ve hayatın verebileceği maddi ve hakiki birçok zevkten nefsi-ni mahrum ettiğine şimdi derin derin üzülüyordu.

Ah, o hayatını hiçbir vakit, hiçbir saniye süslememiş olan hayalî aydınlık için mümkün olabilecek ne saadetleri, ne kesin, ayaklarına kadar serilmiş zevkleri feda etmiş, ne mahrum ve sefil seneler geçirmişti. Öyle kadınlara, öyle genç ve

aşklara tesadüf etmişti ki, kendisine hiç olmazsa beş on gün insanı birkaç saat hakiki bir zevkle, dünyada bir insan için mümkün olabilecek zevklerle mest olacağı ve mutlu edeceği hâlde, onları adi [oldukları için], kendisine, sevgilerine, hayaline layık olmadıkları için, ret ve ihmal etmişti. Hâlbuki o hayalindeki görülmedik güzellik, o esnada, çekildiği imkânsız köşkünün arkasından, kendisine belki de gülüyordu.

İşte bunun için, böyle gerçekte var olmayan ve hayal peşinde geçen heyecansız, mahrum senelerine telafisi ve geri alınması mümkün olmayan saadetlermiş gibi, şimdi acıyordu fakat artık otuz sekiz yaşına geldiğinden eğer bir şarkının tavsiyesine itaat etmek lazım gelirse ihtiyar olduğu için artık uslanması gerektiğini görüyordu.

Fakat uslanmak, onun için aşka, kadınlara veda etmek ne derece, ne kadar imkânsızdı! Ve kendisinde bu ateşli kalp, bu doymak bilmeyen ruh var oldukça uslanmak, şiir ve güzellikten doğan arzusundan feragat etmek imkânsızlığına karşı boynunu bükerek hatta doksanlık bir ihtiyar olsa, genç, şen ve şuh bir güzellik hazinesine karşı daima iradesiz, daima arzu hastası kalacağını itiraf ediyordu. Ah ya Rabbi, neydi kalbindeki bu ölümsüz aşk arzusu, neydi ruhundaki bu bitmek bilmeyen arzu ki kendisini daima güzelliklere esir, daima gençlik ve şiir titreyişlerinde bırakıyordu?

Mekteb-i Harbiye'nin önünde tramvayların izdihamından arabası bir dakika beklemeye mecbur olmuştu; kaldırımında gözüne çarpan ve daha önceden de görülmüş, tanınmış, gizlice sevgi duyulmuş ve nazik güzelliği ile kendisini hemen yeniden aşk dolu sarhoş bir titreyiş içerisinde bırakan bir genç kadın, varlığının derinliklerinde hüznü bir ah hâlinde kaynayan yeni ateşli bir arzu meydana getirdi; işte bir saniyelik bir tesadüf daha ki kendisini, başka binlerce adamın aylarca temasta bulundukları güzel kadınlara karşı hissettikleri tutku ve arzudan fazla bir ihtiras ile sarsmış ve ondan uzak yaşamaya mahkûm olduğu için duyduğu kahr ve elemle, aylarca

beraber yaşadıkları kadınlardan arzularına rağmen ayrılmaya mecbur olan binlerce adamın duyduğu elemden daha da fazlasıyla harap olmuştu.

Kendi kendine acı acı, “Sonra da evvela çocuk babasıyım, öyle mi?” diyordu. Derin bir ah ederek, “Düzelmese ne kadar imkânsız bir adamım... Ne kadar, ne kadar!” diye mırıldandı ve bu kadar tedavisi mümkün olmayan bir şekilde güzellik ve aşk hastası olan ruhuyla senelerden beri başına gelen ruhsal afetlere rağmen tamir edilmesi mümkün olmayan bir belaya yakalanmadan ölmenin mümkün olmayacağını onayladı ve kabul etti.

Hâlbuki kendisinde havailiğine rağmen bir kadına, bir tek kadına esir olmak ve ona hayatını bağlayıp ölünceye kadar ruhunun ve hayatının bütün hazinelerini o kıymetli kadına adamak ve feda etmek ihtiyacı en şiddetli ihtiyaçtı. Ve bugün, kendini böyle, her çiçeğe alelacele konan bir kelebek gibi, bütün tesadüf ettiği güzelliklere karşı zayıf ve iradesiz buluyorsa, o da, şimdiye kadar ruhunu ve vücudunu güzelliği ve ruhuyla mutlu mesut edecek bir kadına, o kadına, arzu dolu o yüce ideale tesadüf edememiş olduğu için değil miydi?

Bir kadın ki kendisini vücuduyla ne kadar sarhoş ederse ruhuyla da o kadar büyüleyebilsin; vücudu ne kadar güzel ve seçkin ise ruhu da o kadar ulu ve seçilmiş olsun. Bir kadın ki hayat kendisi için artık onu sevmekten ibaret olacağı gibi kendisine sevilmek için yaşadığı şeklindeki derin hissiyatı verebilsin... Şiir ve aşka karşı varlığını bu kadar alevlendirip onu tutkun etmiş ve büyülemiş olan sarhoşluk ancak güzelliğini düşünmekle ve şairaneliğiyle ortaya çıkmış denilecek kadar yalnız taparcasına sevilmek için dünyaya gelmiş bir çiçek, bir inci, bir yıldız kadın olsun.

Her erkeğin hayallerinin zirvesini süsleyen o renkli arzu yıldızı, yani nadir ve yegâne bir aşkla nadir ve yegâne bir kadına tutulmak ve onun sevgisine erişebilmek gerçek ve ateşli istekleriydi. Onu da gençliğinden beri peşinde elem ve

inleyişlerle sürüklemişti; o ilk tanıdığı, ilk sevdiği kadından beri bütün rast geldiği kadınlarda yalnız o ulaşılmaz arzu-yu aramış ve bulamadığından içi kan ağlayan ve inleyen bir şekilde onun için terk emişti; bütün aşklarında yalnız o kadını beklemiş ve yalnız onun için yaşamıştı ve bu hayal, bu kadın hayali, o kadar yaldızlanmış, o kadar işlenmiş bir aşk ve kavuşma rüyasını bahşediyordu ki, buna bütün hayatını, ölünceye kadar erişemeyecek olsa bile vakfedebilecek, hatta, bütün kendisine tebessüm eden diğer aşkları onun için feda edecek zevk dolu bir vazgeçiş hissediyordu.

Ah ya Rabbi, acaba bu kadına hiç rast gelmeyecek miydi? Bir kadın ki, kendisini şaşkınca bir ibadet ile çekip ve bağlayıp, his ve ruhuyla başka kadınlardan ayıracak ve yalnız, yalnız kendine saklayıp ve yalnız kendisine bağlayacaktı... Bir kadın ki güzelliği ve varlığıyla olduğu kadar ruhunun kıymetleriyle de yegâne, bir kadın ki her şeyiyle yegâne, bir nefis, bir benzeri görülmemiş, bir yüce kadın...

Arabayı Şişli'de sade görünüşlü bir evin önünde durdurdu; birinci katın camında, ailenin büyük kızı olan Madam Saryan kendisini görmüş, memnuniyetle bir yüz bezi kaldırarak eliyle işaret ediyordu. Sonra genç kadın içeri döndü. Verdiği paranın üstünü arabacıdan aldıktan sonra, parmaklığı kendisine açmak için seğirtmiş olan bir genç hizmetçinin yol göstermesiyle içeri girdi; üç dört adım kadar bir merdiven çıkarak kendisini geniş oda kapısının önünde karşılayan otuz beş yaşlarında Madam Saryan'ın tebessüm ve neşeyle uzattığı eli alıp sıkı.

“Bonjur, bonjur Madam... İnşallah afiyettesiniz...”⁴ sözlerini söyleyerek onun yol göstermesiyle içeri odaya girdi. Burası büyükçe bir kabul odasıydı; evvela caddeye bakan geniş pencerenin önünde oturmakta olan ak saçlı ihtiyar Madam'ın, ailenin annelerinin önüne gidip onun uzattığı eli saygıyla sıkarak ilgisine karşılık verdi. Sonra dönerek, kapının

4 “Sağlıklı, sıhhatlisiniz” anlamında bir söz. (y.h.n)

karşısında ve piyanonun yanında duran, küçük kızları olan Matmazel Suzan'ın da büyük bir neşeyle uzattığı eli sıkarak yanında oturan tanımadığı genç ve zarif diğer bir genç kıza saygıyla bir selam vermek üzereydi ki Madam Saryan aralarına girerek, “Oo, gerçi birbirinizi tanımazsınız... Öyle ise merasimi kaldıralım da gayet sade bir şekilde tanıştırma âdetini yerine getirelim... En kuvvetli ve en sevgili ediplerimizden⁵ Bülent Bey...”, sonra Matmazel'i göstererek, sadece, “Matmazel Violet,” dedi.

Ve Bülent, genç kızın, Madam'ın sözüne rağmen gayet resmî selamına ve fevkalade olmak üzere yüzünü kaplayan kızarıklığa karşı bir söz olsun makamında:

“Eğer, Madam bu sözleriyle benimle beraber aynı zamanda Türklere de bir iltifatta bulunmamış olsaydı, bu övgüyü pek abartılı bularak kabul etmeyecektim... Fakat pek çeşitli zümrelerin de hemfikir olması sebebiyle birçok seneden beri bütün gazetelerin sütunlarını bir neticesi olmayan, boş yere dolduran konulara rağmen, bu unsurlar arasında bu kadar inkâr etmesi mümkün olmayan bir nefret hüküm sürerken Madam'ın yine bir Türk yazarına ‘edibimiz’ demesi ne kadar büyük bir lütuftur, değil mi efendim?”

Pencerenin önünde oturan ihtiyar kadın, anneleri, koltuğunda biraz dikilerek, telaşlı bir konuşma tarzıyla, “Aman, aman Bülent Bey...” dedi. “Hiçten iltifat dağıtmakta o kadar yegânesinizdir ki.”

Bülent ise gayet şakacı bir tavırla karşılık verdi:

“Nasıl Madam, hiçten mi diyorsunuz? Patriğinizin bile hazırda bulunan hükûmetin yanlış hareketlerine tahammül edemediği iddiasıyla istifaya mecbur olduğu böyle bir zamanda kendi dilinizden başka bir dile ‘dilimiz’ ve o dilin bir yazarına ‘edibimiz’ demek mi daha büyük bir lütuftur, yoksa buna karşı minnettarlık göstermek mi Madam?”

⁵ Edebi yazılar yazan kimse, yazar

Bu söz üzerine piyanonun yanında oturan Matmazel Suzan elini uzatıp susturmak ister gibi bir hareketle: “Aman, rica ederim Bülent Bey, siyaseti bırakalım. Sevgili edebiyata geçelim.”

Madam Saryan ise, gönül alıcı bir tebessümle gülerek:

“Zira,” dedi; “zira her kahraman kendi malikânesinde, değil mi? Zannederim ki *Güzide*’niz oldukça gürültüye sebep oluyor. Hatta sizin siyaset trampetiyle sarhoş olan günlük gazeteleriniz bile konuşmayı bir mecburiyet gördüler.”

Bülent gülümseyerek, küçümseyen bir tarzda cevap verdi:

“İşte efendim, başarıyı gördünüz mü? Sizi temin ederim ki eserimin eğer varsa edebî üstünlüklerinden dolayı kazandığı başarıdan daha fazla şu siyaset meselelerinin arbedesi arasında, bizim günlük gazetelerin sütunlarında bir mevki işgalinde başarılı olmasından dolayı kendimi daha fazla tebrik edilmeye layık görürüm...”

Madam Saryan genç, şuh bir kahkahacık ile gülerek, “Ooo, tebriğe sıra gelince, sizi daha ciddi tebrik edenler ve etmek isteyenler ne kadar çok... Özellikle bizim Ermeni gazeteleri.”

Bülent, birdenbire ortaya çıkan ve engel olamadığı bir sevinçle:

“Oo, onlar da mı? İşte bu beni pek şaşırtıyor ve aynı zamanda pek memnun ediyor... Fakat acaba onlar ne fikirdeler? Şüphesiz, böyle bütün dünyanın savaş hâlinde, birbirini yemek için uğraştıkları bir zamanda, bu genç yazar bey nasıl olup da altın çağındaymış gibi saf ve temiz hayalî emellerine kudret buluyor diye hayret etmektedirler... Çünkü Matmazel’in müsaadesiyle, siyasi meselelere geçmek mümkün olursa tekrar ederim ki hâlimiz hiç övülmeye ve methedilmeye degecek bir rahatlama ve başarı göstermiyor... Ya Rabbim, size demeyeceğim ve zaten demem ki hükûmet zorluklardan

azadedir, aksine o kadar zorluklar ile çevrilidir ki... Çarpışmadan bir adım atamayacak kadar... Fakat bu kadar zorluklara rağmen, şimdiye kadar faal bir hükûmet birçok şeyler yapabiliirdi ki, işte bizde bunlardan hiçbir eser yok... Biz istibdat⁶ ne zannederdik? Hürriyet ilan edilir edilmez hemen değilse de herhâlde bir sene sonra, İstanbul'un hayatı değilse de hiç olmazsa manzarası olsun değişecek... Şu vapurlar, tramvaylar, evet, hiç olmazsa, onlar bir değişim gösterseydi... Hâlbuki işte, hâlâ o uğursuz dar arabalar ile tramvay, hala berbat vapurlarla Adalar ve Boğaziçi... Sebebi... Sebebi, çünkü daha bu işler için yeterli derecede pişmedik... Çünkü ta yüksek makamlarında oturan devlet adamlarına varıncaya kadar kimsede bir insanın nasıl vapurlarla, nasıl tramvaylarla, ne gibi konforla yaşaması lazım geldiğini, insanlığın bu ihtiyacının değerini anlayacak adamlar o kadar nadir ki... Daha kabiliyetimiz yeterli derecede gelişip büyümedi, büyüyemedi... Hürriyet her şeyi bahşedecek bir tılsım bile olsaydı, bu kabiliyeti veremezdi... Çünkü onun için asırların, kanın, terbiyenin, ırkın yavaş yavaş etkisi gerekmektedir... Avrupa'da devamlı olarak ortaya konulan güzel eserleri görüp inceleyen bir adam oradaki adamların herhâlde bize benzemekle beraber, pek büyük esaslı farklarla bizden başka adamlar olduğunu onaylamaya mecbur olur; biz ise hâlâ kendimizi onlarla aynı ayarda tutmaktayız. Asırlardan beri ilim ve fenle, meslek ve zanaatla cilalanmış bir toplumla cehalet ve karanlık içinde pıhtılaşmış bir toplum arasında karşılaştırma yapmak mümkün müdür? Fen ve sanatın burada da ilerleyip kendine mahsus ustalarını yetiştirmesi için daha seneler var ve bu seneler zarfında, biz zavallılar, mahrum, her şeyden mahrum... Sanattan, fikirden, zevkten, rahattan mahrum bekleyeceğiz. Daha, belki nice devlet adamlarımız var ki güzel sanatlar hakkında bir fikirden mahrumdur. Avrupa'da

6 Tek bir yöneticinin, kendine tabi olanları mutlak hâkim olarak ve keyfine göre hükmederek idare etmesi usulü, keyfe, zora ve baskıya dayanan idare şekli, diktatörlük, despotluk, despotizm. Bizde genellikle II. Abdülhamit Dönemi için kullanılan bir tabirdir. (y.h.n)

en adi bir ferdin bile fikri, ruhu, her günkü isteği ve ilişkisiyle sanat hakkında bir aydınlığa sahiptir. Bizde ise en aydınlık fikirlilerimizden fikri bile asırlardan kalma kısırlığı, asırlık tembelliğiyle, küflenmiş, paslanmıştır... İşte farkımız... Küflü ruhların emelleri de küflü, paslı fikirlerin icraatı da paslı olur... İşte yalnız bunun için, daha çok seneler, İstanbul ve hayatımız değişmeyecek, değişmeyecektir; bu kaçınılmaz ve zorunludur!”

Bu sözleri fevkalade bir merak ve alakayla onun anlatıklarına kulak vermiş olan Matmazel Violet’e bakarak bitirdi; fakat bu merak ve alakası anlaşılıp dikkatini çektiği için geçen kız Bülent’in meraklı bakışlarının kendi üzerinde durduğunu fark edince hafifçe kızarak gözlerini çok hoş bir utangaılıkla yere eğdi. Bu, gayet tatlı ve masum bir ifadeyle süslenmiş güzel ve geçen siması ve bunu zengin kümesiyle talandırıran kestane saçlarının zarif şekliyle, ona uygun vücudundan sızan ince anlamı ve asaletiyle gayet çekici bir geçen kızdı. Cildinin, kirpiklerle ve saçlarının şekliyle gölgelendiği zannedilecek kadar şeffaf beyazlığı, kaşlarının ağırbaşlı kıvrımı altında kh derin bir ferahlık ve saflık manasıyla nemli kh arzu ve tebessüm dolu neşeli dalgalanmalarıyla parıltılı gözleri, renkli dudaklarının dağınık, titrek bir gülümseyişle mahmur çekici rengi, her şey, kendisinin farklı, görülmemiş bir yaratılış olduğunu açığa çıkartıyordu.

Fakat Bülent, ani olduğu hâlde de kendisinin üzerine yönelen bakışlarından nasıl namuslu bir çekingenlikle sıkılmış olduğunu idrak ederek hemen gözlerini ondan çevirmiş ve bu masum ve günahsız kelebek kanadı kadar hafif hafif titreyen geçen kız ruhunun el değmemişliğinin ortaya çıkması huzurunda ruhunun derinliklerine kadar derin, arzulu bir titremeyle sarsılmıştı. Böyle, en asil ve nazik bir çiçeğin saf ve renkli yaprağı kadar nazik ve ipek bir geçen kız hayali, onun başka şeylerle meşgul olmakla beraber, bütün ruhunu ele geçirip büyülemiş ve ona yine keder veren yaralayıcı bir istekle

eziyet etmeye başlamıştı. Çünkü ne olursa olsun, durmadan kanayan yaralarına, sonsuz kırılmalarına, bütün ruhunu kemiren şüphelere, güven yoksunluklarına rağmen ta ruhunun derinliklerinde, uykuya dalmış ve hatta ölmüş bir şekilde dururken, böyle ansızın görülmüş hoş ve tatlı bir güzel, mahmur ve perişan namuslu bir bakışın, dostça ve gönül okşayan bir tebessümün ilgi gösteren ifadesiyle birdenbire dirilen, canlanan ve “Hayır, ben daha ölmedim... Mümkün değil, ölmem, ölmeyeceğim,” diye feryat eden bir emel, yegâne bir yaşama arzusu, bir gün ruh ikizine, o ta senelerden beri o kadar hararetli ve heyecanlı bir arzuyla beklediği seçkin ruha rastlamak değerli ve yüce emeli, yine sesini yükseltmişti. Ne kadar ortaya çıkması imkânsız bir vehimden ibaret olduğunu onaylarsa onaylasın ve itiraf ederse etsin bu emel kararından dönmüyor; mahvoldu zannederken, birden yine evvelkinden daha fazla inatçı bir ısrarla varlığını ispat ediyor, şiddetine göre, bir müddet ruhunu tekrar işgal ederek, sonra tekrar görülünce ve meydana gelen olaylarla sararıp solarak hüznün ve matemle verem oluncaya kadar böyle hüküm sürüyor, fakat her defasında bu veda evvelkinden daha şiddetli ve daha derin bir hasret yarasıyla oluyordu.

İşte, yine bu genç kızın asil ve güzel simasına, derin bir şiir manasıyla nemli bakışlarına karşı tekrar içi sızlayarak “Ah, kim bilir ne nefis bir ruhu vardır... Ve kim bilir ne yüce ve biricik bir ruh ikizi olur!” diye düşündü.

Fakat o kadar; çünkü bu genç kız ile bir ilişki kurmayı düşünmek bile imkân haricindeydi. Tekrar bir daha bir yerde rast gelse selamlayacağına bile emin değildi; hatta bir daha ona tesadüf etmek ümidi bile imkânsız bir uzak, bir uzak, bir hayal gibi uzak ve olmayacak bir rüya değil miydi? Ve derin bir üzüntüyle, ruhunu ondan ayırarak, tekrar konuşmaya devam etmek için, kendisini zorladı; hem konuşuyor, hem onun hiç olmazsa sesini işitmek istiyor, bu güzel ruhun sesinin de ne kadar heyecan verici olacağını düşünerek ruhen o saade-

te kavuşma isteği duyuyordu; şimdi mevzu bugün var olan edebiyata dökülmüştü; bu iki kardeş Türk dostu ve Türk memuru olan pederlerinin sayesinde, vaktiyle nasılsa Türkçeye hakkıyla vâkıf sayılacak kadar mükemmel bir eğitim görmüş olduklarından Türk edebiyatını merak etmişler, zekâları ve gayretleri sayesinde, edebiyatımızın bütün eserlerine vâkıf olmuşlardı. Kendileri Fransız edebiyatına dair de gayet bilgili olduklarından Edebiyat-ı Cedide'nin⁷ kıymetini ve yeteneklerini hakkıyla takdir ederler ve Bülent'le senelerden beri ilişki hâlinde bulunarak kendisine karşı büyük bir yakınlık gösterirlerdi. Serbest, açık bir tavırla beyan ettikleri bazı itirazlara Bülent cevap veriyor, bazen gülümseyerek pek fazla saldırıldığını ima yoluyla anlatıyordu; nihayet, Matmazel Suzan'ın Fecr-i Âti⁸ hakkında bir fikrine cevap olarak:

“Yoo,” dedi, “buna hiçbir vakitte izin veremem... Bu gençleri, hiç kimse layık oldukları derecede takdir edemez, nitekim işte edemiyorlar... Bence hepsi edebiyat aşkıyla dolu, kuvvetli, gayretli çocuklar... Hatta içlerinde, sizin sevdiklerinizden olan dünkülerden daha üstün olanlar da nadir değil...”

Âşık oldukları dünkülere karşı kalplerini nasılsa doldurmuş olan sevginin etkisi altında, haksızlıktan çekinmeyen kadınların ikisi birden, “Aman Bülent Bey...” dediler.

Sonra Matmazel Suzan, “Nasıl olup da siz de onların tarafını tutuyorsunuz, bilmem ki,” dedi.

Madam Saryan ise onun cümlesini tamamlar gibi, “Demek siz de arkadaşlarınıza karşı o kadar vefasızsınız... Daha geçen gün *Servet-i Fünun*'da hepiniz hakkında, ne insafsız, ne kadar haksız sözler yazıldı.”

Bülent zarif bir tebessümle cevap verdi:

7 Servet-i Fünun edebiyatı veya topluluğun kendini anarken kullandığı Edebiyat-ı Cedide, II. Abdülhamid döneminde, *Servet-i Fünun* adlı derginin çevresinde toplanan sanatçıların Batı etkisinde geliştirdikleri bir edebiyat hareketidir. (y.h.n)
8 Fecr-i Âti, 1909-1912 yılları arasında aktif olan edebî bir topluluktur. (y.h.n)

“Bir kere arkadaşlarım dediğiniz adamlar kendilerine karşı en evvel kendileri vefasızlık gösterdiler ve daha geçen gün *Servet-i Fünun*’da hepimiz hakkında yazılan sözlerin de hepsi insafsız, haksız değildi... Veleve ki haksız, insafsız olarak düşünelim, bunların insafsız ve haksız olması bugünkü gençlerin, şu hepinizin ‘çocuklar, talebeleriniz’ diye alay ettiğiniz gençlerin arasında dünkülerden daha yetenekli, daha kuvvetli ateşli yaratılıştaki olanların bulunmasını engelleyemez. Bana kalırsa, bunların itiraza layık olabilecek yalnız bir hâlleri var; kendilerinde hissettikleri kuvvetin güveniyle dünü gömmeye yetkin olsalar bile bugünü bu kadar süratle yüceltmekte pek acele ediyorlar. İşte benim itirazım bundan ibarettir! Elbette bunların da kendilerine göre bir hakları vardır. Elbette dünküler bugün bu anlamlı sessizlikleriyle birer korku durumundan başka bir şey göstermiyorlar fakat şurası da inkâr edilemez ki henüz ortada dünküleri unutturacak kadar bir eser yok ve mevcut eserler yalnız vaat edilmiş olanlardan ibaret şeylerdir. Hâlbuki yalnız vaatle, biz şöyle yapacağız, böyle yapacağız demek boşça bir fikirdir. Sabrediniz, gelecek mademki sizindir, değil mi efendim, emin adımlarla o yapacağız diye gururlandığınız şeyleri, hiç olmazsa bunlardan bir ikisini ortaya koyunuz... Elinizde gururlanmanızı sağlayacak bir delil olsun bulunsun... Daha, henüz varlığınızı ispat için topluluğunuzun bir isminden başka bir şey yokken, bu kadar gürültü biraz gülünç oluyor ve bu arada o cidden kuvvetli olanların hakkı da ziyan oluyor... Hâlbuki takdir edilmeye layık bir eserleri yayımlansın, anlamsız, inatçı sessizliklerinde ısrar eden dünkü silah arkadaşlarımı terk ederek en evvel kendilerini ben alkışlamazsam en adi bir adamım. Sizi temin ederim ki bu da pek yakında olacaktır; zira içlerinde öyle kuvvetli, öyle kuvvetli kalemler var ki dünküler arasında bu kadar kuvvetlileri yoktur desem abartmış olamam... Ben de Eflatun’u⁹ severim, fakat hakikati Eflatun’dan ziyade severim... Evet, o kadar tarafsız olabilirim...”

9 İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlk Çağ Yunan filozofu

Bunun üzerine Matmazel Suzan yine şen ve genç bir kahkaha ile gülerek, “Aman Bülent Bey...” dedi, “Tarafsız olma hakkınızın olmadığı yerlerin bulunacağını da unutuyorsunuz. Hakikati nasıl olup da bu kadar sevebildiğinize hayret ederim.”

Bülent, gülümseyen bir şekilde, yarı ciddi yarı şaka, cevap verdi:

“Bununla iftihar ederim Matmazel... Çünkü kendisinde edebî vicdan olmayan bir adam hiçbir vakitte hakiki bir edip olamaz; edebî vicdanın ise asla izin vermeyeceği ve en ziyade ayıpladığı bir şey varsa o da edebiyatta taraftarlıktır; taraftarlığın en az hüküm süreceği bir yer edebiyat olmalıdır, değil mi efendim? Çünkü bir eseri bize bahşettiği ayrıcalıklı zevk için takdir ediyoruz, demek ki taraftarlıktan külliye kurtulmuş olmak lazım gelir.”

Madam Saryan telaşlı telaşlı ve susturacakmış gibi bir tavırla, “Ya musiki... Musikide... Orada da eserler zevk için takdir olunmuyor mu?”

Zaferinden emin olanlara mahsus gülümser bir sessizlik içerisinde Bülent, “Elbette Madam...” dedi.

“Ee, musikide taraftarlık olmuyor mu?”

“Elbette... Hatta edebiyatta da olmamalıdır dediğim hâlde, o kadar çok var ki... Ne yapalım, insanlar esasen o kadar bir, yani o kadar adi şeylerdir ki... Fakat bu taraftarlığı çoğunlukla edebî ve sanatsal vicdandan mahrum üçüncü şahısların kötülük edip yaptıklarını da unutmamalıdır... Mesela, size bir misal göstermek için; edebiyatta İngiltere’de Shelley’nin,¹⁰ musikide Almanya’da Wagner’in¹¹ şöhretine, başarılarına

10 Percy Bysshe Shelley (1792-1822), İngiliz yazınının ve Romantik Dönem’in en önemli şairlerinden biri

11 Richard Wagner (1813-1883), Alman opera bestecisi, tiyatro direktörü, müzik teorisyeni ve yazarı. Geliştirdiği birleşik sanat eseri kavramı ile müzik dünyasını etkiledi. Gerek müzik ve drama alanındaki yenilikleri gerekse Yahudi karşıtı görüşleri nedeniyle 20. yüzyılın en çok tartışılan müzik adamlarından olmuştur. (y.h.n)

uzun seneler engel olan şey, hep bu sanatsal vicdandan tamamen mahrum olan üçüncü şahıslar tarafından yapılan tafaftarlıktır.”

Matmazel Suzan alaycı bir hoş tavırla, “Ooo, yine Shelley... Lakin bu adamı siz ne kadar çok seviyorsunuz Bülent Bey?”

“Evet Matmazel... O benim şairimdir... Çünkü bütün şiir âleminde onun kadar yüce, onun kadar kendisine esir eden başka bir yazar olamaz; Almanların Goethe¹² ve Heine’si,¹³ İtalyanların Leopardi’si,¹⁴ Rusların Puşkin’i,¹⁵ Fransızların Lamartine’i,¹⁶ Musset’si,¹⁷ Vigny’si¹⁸ hepsi bir araya gelseler Shelley kadar esir eden, Shelley kadar filozof bir şair meydana getiremezler... Ve bunda abartmadığımı unutmamanızı rica ederim... O kadar derin, o kadar felsefi, aynı zamanda o kadar şairane eserleri vardır ki... Biriciktir! Zaten ona İngiliz edebiyatında ‘şairlerin şairi’ derler... Hâlbuki değil yalnız İngiliz edebiyatının bütün şiir dünyasının en büyük, en ulu bir şairi olan Shelley zamanında memleketinde ne iftirallara, ne suçlamalara maruz kaldı, ahlaksız, dinsiz diye vatanından sürüldü, hatta çocukları kendisine teslim edilmemek istenildi; senelerce sürgün bir şekilde yabancı memleketlerde süründü... Ve yalnız kendisi gibi yüksek ruhlara mahsus bir küçümseme ve nefretle bundan zerre kadar etkilenmeyerek İtalya’yı, o altın semalı şiir ve sanat yuvasını vatan kabul etti. Ve pek genç olarak, bir gün bir kaza sonucunda denizde boğulup Roma’da Protestan kabristanına defnedildi; şimdi yüceliğin ve sanatın intikamına bakınız. O zamandan beri

12 Johann Wolfgang Von Goethe (1749-1832), Alman edebiyatçı, siyasetçi, ressam ve doğa bilimci

13 Christian Johann Heinrich Heine (1797-1856), Alman şair, yazar ve edebiyat eleştirmeni

14 Giacomo Leopardi (1798-1837), İtalyan şair, düşünür, deneme yazarı ve dil bilimci

15 Aleksandr Puşkin (1799-1837), Rus şair ve yazar

16 Alphonse de Lamartine (1790-1869), Fransız yazar, şair ve siyasetçi

17 Alfred de Musset (1810-1857), Fransız oyun yazarı ve edebiyatçı

18 Alfred de Vigny (1797-1863), Fransız şair, oyun ve roman yazarı

eserlerini okuyup meftun olarak mezarını ziyaret için İngiltere'den kalkıp seyahat etme isteğiyle bu kabristanı ve bu şairin mezarını ziyaret eden İngilizlerin bugüne kadar meydana getirdikleri toplam incelense, yaşadığı zamanlarda kendi aleyhine alçak iftiralar, rezil suçlamalarla meşgul olmuş olan sefillerin toplamını beş yüz kere aşar... İşte bu yüceliğin ve şairliğin, bayağılık ve alçaklıktan en muhteşem bir intikamıdır! Ve bu Shelley İngiliz edebiyatı semasında, o bütün Batı milletlerinin edebiyatlarında 'şiiir vatanı' denilecek kadar şiiir ve şairi bol ve feyizli olan edebiyat semasında en parlak, en mücevherlerle bezeli bir şiiir yıldızı ve düşüncesidir. Hâlbuki kendisini yaşadığı dönemde hor gören ve aşağılayan sefiller bugün, kokuşmuş varlıkları gibi çürümüş, mahvolmuş, bir çamur külçesi oluşturmuş, isimleri unutulmuşken Shelley şöhretinin yüce heykeliyle yalnız İngilizlerin değil, bütün insanlığın başının üzerinde, işte yüceliğin intikamı.”

Son sözlerini gayet büyülenmişçesine dinlemekte olduğunu fark ettiği Matmazel Violet, yalnız nutkun büyüleyici tesiriyle heyecanla, düşünmeden, kendine engel olamayarak, “Ee Wagner...” demiş bulundu. Fakat o anda, uçuğu şiiir ve hayal semasından hakikatin temasıyla düşenlere mahsus perişan bir tavırla tereddüt ederek yüzünü tekrar bir utangaçlık buğusu süsledi. O zaman Bülent, ruhunun şefkate ve okşamaya muhtaç derinliklerine en ilahi bir musiki ezgisi gibi bir çekicilik ve büyüleyicilikle dökülmüş bütün kelimenin o açıklayıcı edasındaki samimi incelikle büyülenmiş hâlde kaldı ve ona doğru dönüp ona hitap etmekte derin bir zevk duyarak ve onu da söyletmek için bir bahane aramakla meşgul olarak: “Wagner de musikide gayet büyük bir mevkiye sahiptir Matmazel... Hatta Wagner yalnız musikide değil, fikir ve edebiyat âleminde de mühim bir mevkiye sahiptir. Fakat Wagner'i anlayabilmek için eserlerini, yalnız musiki-sini piyanoda çalmak yeterli olmayacağı gibi, operalarının librettolarını¹⁹ okuyup gerçek bir fikir edinmeden dinlemek

¹⁹ Bir operanın sözlerinin yazılı bulunduğu kitapçık

de para etmez... Tabii siz onun eserlerini, ancak piyano partisonlarında²⁰ çalarak tanıyor sunuz, değil mi efendim?”

Sorusunun cevabını bekler gibi bir saniye durdu, genç kız yine kararsız bir şekilde ve yalnız bir baş işaretiyle cevap verdi. O zaman mutlaka onun o kadar sarhoş edici olmasını beklediği konuşmasının kulağa hoş gelen sesini işitmek için ısrar etme eziyetini kabul etti ve tekrar ederek:

“Özellikle en çok sevdiğiniz eseri hangisidir acaba?”

Genç kız buna nihayet söz söylemeye karar verince, umulmadık bir yumuşaklıkla cevap verdi. Artık arada buzlar iyice kırılmış, o da büyülenmiş gibiydi. O en çok Wagner’in operalarından Kramer’in düzenlediği potpurilerle,²¹ Liszt’in²² Tannhaeuser uvertürü²³ için yaptığı parafrazi²⁴ ve bir de bizzat Wagner’in piyano için düzenlediği albümünü çalmıştı fakat genç kızın söylediği Türkçe o kadar düzgün ve açık, o kadar ahenkliydi ki en asil bir Türk hanımı da bu kadar söyleyebilirdi.

Bülent, sarhoş olmuş bir tavırla dinleyip sonunda dedi ki, “Fakat müsaade ederseniz Wagner’in biraz gürültülü musikisine sizin Türkçenizi tercih ettiğimi söylemekten kendimi alamayacağım. Ne düzgün ve açık ne latif bir Türkçeniz var, Matmazel...”

O zaman saçlarına kadar kızaran Matmazel Violet’in yardımına Madam Saryan yetişti. Matmazel Violet, bütün Ermeni aileleri içinde Türkçeyi en güzel konuşan bir kız ol-

20 Bir orkestra eserinin bütün bölümlerinin notalarını içine alan nota defteri

21 Sevilen şarkı, türkü, opera ya da müzik yapıtlarından seçilmiş küçük bölümlerin sıralanmasıyla oluşan müzik parçası

22 Franz Liszt (1811-1886), müzisyen, besteci, piyanist, orkestra şefi, müzik öğretmeni. 19. yüzyılın en önemli piyanistlerinden birisi, senfonik şiir tarzının yaratıcısı olan bestecidir. (y.h.n)

23 Richard Wagner tarafından 1845’te yazılmış ve bestelenmiş üç perdelik operadır. Bu operanın konusu iki Alman Orta Çağ efsaneleri olan Tannhauser ve Wartburg Şatosu müzikçiler yarışmasından uyarılmıştır. Konunun teması kutsal ve kutsal olmayan aşk arasındaki ilişkiler ve insanların ruhunun aşk ile kurtulmasıdır. (y.h.n)

24 Tanınmış parçaları başka ortamlara uyarlayarak düzenlemek

mak üzere zaten meşhurdu, bunun sebebiyse, evvela Türkçe eğitim almış ve Türklerle çok ilişkide bulunmuştu. Fakat Madam bu bahsi çabukça geçerek tekrar Wagner'e döndü ve musiki âleminde onun öneminin nereden geldiğini sordu.

Bunu izah için Bülent ise:

“Wagner’in önemi musikisinin yeniliğinde olduğu kadar kendi tarafından düzenlenen eserlerinin derin felsefi fikirler içermesinde ve örneklediği anlamdadır. Mesela, Beethoven²⁵ yalnız bir musiki üstadıdır fakat Wagner, musikide yapmayı başardığı ihtilali, eserlerinin derin anlamı, felsefi yol göstericiliğiyle edebiyatta da yaptı. Fakat acaba musiki, şiir manasını ifade etmek, etkilemek için kendi kendine yeterli değil midir ve acaba edebiyata muhtaç mıdır... Asla... İşte, misal olarak, Beethoven’ın eserleri... Ah o sonatlar...²⁶ O piyanoyu bir tek müzik aleti olmaktan çıkarıp bir orkestra gibi bin sesli bir alet yapan sonatlar... Kalbin, ruhun en şiir dolu, en fırtınalı heyecanlarını, en masum, en coşkulu hislerini ifadede yegâne olan sonatlar... Sonra, o senfoniler...²⁷ Hele bu senfoniler bir başka dünya, bir şiir ve sanat dünyasıdır! Onları ilk defa işitenler, Amerika’yı keşfeden Kolomb’dan²⁸ daha mesuttur. Çünkü hiçbir kâşifin önüne bu kadar güzel ve daha önce görülmemiş bir hazine dökülemeyecektir ve dökülemez. Bir şiir ve sanat dünyası... Hiç abartısız... Bazen gök gürültülü bir rüzgâr zannedersiniz, vahşi hiddetli bir ahenk ve tufanla, Beethoven’ın kâinata küskün olan gücenik ruhunun diliymiş de gökyüzünün bütün fırtınaları inliyor gibi gelir. Sonra, öyle olur ki **birdenbire**, bütün kaba sert aletler susar. Keman, yal-

25 Ludwig van Beethoven (1770- 1827), klasik dönemden romantik döneme geçiş sürecine büyük katkı sağlamış ve gelmiş geçmiş en ünlü ve en etkileyici bestecilerden biri olarak kabul edilen Alman piyanist ve besteci

26 Batı müziğinde az sayıda icracı tarafından çalınmak üzere bestelenmiş, yavaş veya hızlı bölümler ihtiva eden müzik parçası

27 Batı müziğinde orkestra için düzenlenmiş birkaç bölümden meydana gelen uzun beste

28 Kristof Kolomb (1451-1506), Atlantik Okyanusu boyunca dört büyük seferin kaptanlığını yapan, coğrafi keşifler döneminde Amerika kıtasını keşfeden ve Amerika’nın kolonize edilmesini sağlayan İtalyan kâşif, kaptan ve kolonist

nız flütün eşliğinde, dünyanın en nazik, en âşıkane, en arzulu ve çılginca tapınıyormuş gibi bir inleyişle, inler gibi birkaç şiir ve keder eklenip mırıldanır. Sonra, yine birdenbire, bütün o kalın aletlerin acı içindeki gök gürültüsü... Daha sonra yine bir sessizlik ve bu sefer, yalnız elimizde bir sinenin can yakıcı feryadı gibi viyolonsel in boğuk, derin feryadının matemi inler. Ah, yemin ederim ki insan ölüyorum zanneder; bu o kadar yüce, o kadar ilahidir... Burada Union Française’de²⁹ İstanbul Sosyete Müzikali tarafından verilen konserlerde bir iki defa bu senfonileri dinledim; dünyada hakiki zevke temas ettiğim biricik saniyeler bunlardır zannederim...”

Hâlbuki itiraf etmiyordu ki bu gerçek zevke şimdi, Mat-mazel Violet’in huzurunda da temas eder gibi olmuştu. Çünkü bu bir bakışın sır saklayan perdesi arkasında, ifade olunmak istenilmeyen en hissedilmeyecek şekildeki ruhun isteklerine karşı bile duygu ve utançtan titreten nefis ve şiir dolu genç kız huzurunda da aynı zevki hisseder gibi olmuştu. Ve bu zevk, Beethoven’ın müziğinin ruha bahşettiği derin sarhoşluk gibi acılı bir şekilde yaralayan ayrılık yerine, derin ve hoş, teselli eden güzel bir kokuyla ağzına kadar doluydu. Çünkü o musiki, ruhu tatmin edilmeyecek ateşli arzularla, tutuşmuş emellerle doldurup yaraladığı hâlde, işte bu genç kız, isteseydi, ah, yalnız isteseydi... En yüce ve cömert bir saadet hemen doğar ve varlığını en değerli taşlarla süslenmiş, en güzel çiçeklerle donatılmış zevk ve mutluluk güneşleri ile aydınlatırdı. Musikinin verdiği ve acı çekirtmekten geri kalmayan arzu yerine, bu hem arzuyu hem saadeti sunabilecek bir gücün bağışlanmasıyla zengindi.

Ve bu fikirden dolayı aciz kalarak üzüntüyle:

“Zaten bu dünyada bu derin zevki bahşedecek iki kuvvet var: Biri musiki... Diğeriye aşk, yani kadın... Yani sizinle...”

29 İstanbul Boğazı’nın Rumeli yakasında Beyoğlu, Meşrutiyet Caddesi üzerindeki, 1896 tarihinde Alexandre Vallauray tarafından inşa edilmiş olan yapı. 19. yy.dan sonra İstanbul toplumsal hayatında önemli bir grup hâlini alan Fransız kolonisi için lokal olarak projelendirilip inşa edilmiştir. (y.h.n)

Musiki de bize sizden, sizin vereceğiniz saadetten, sizin güzelliklerinizden bahsettiği için bu kadar yücedir...”

Kadınların dördü de kahkahalarla güldüler ve cevaben ihtiyar Madam, “Genç olsaydım,” dedi, “genç olsaydım, bize karşı sarf edilen bu iltifata teşekkürle karşılık vermeye çalışırdım.”

Bülent ise, şen ve şuh bir sabırsızlıkla, “Lakin böyle olmakla bu iltifat size de ait olmaktan geri kalmaz Madam... Hiç sevmediniz mi? Özellikle sevilmediniz mi, aşkla mutlu ve mutluluktan inler bir hâlde olmadınız mı? Özellikle hiçbir erkeği mutlu etmediniz mi? Demek ki aşktan yaratılmış bir varlıksınız, bu bakış açısından yine yüceltmeye layıksınız.”

“Demek ki mutlaka karşılık vermeye mecburum...”

“Eğer isterseniz...”

“Öyleyse,” dedi o zaman ihtiyar Madam, “öyleyse, size hayatın uzun tecrübeleriyle, ihtiyar olmuş bir kadın sıfatıyla söylerim ki şiirlerinizde bu kadar yücelttiğiniz, bu kadar hüküm ve güç verdiğiniz kadınlar da hayatlarında size belki sizin kendilerine muhtaç olduğunuzdan fazla bir ihtiyaçla tutkun ve âşıktırlar. Ve bu yalnız maddi, cismani bir ihtiyaç değil, aksine, ruhi, ruhani, manevi bir ihtiyaçtır... Zira mademki mutluluğun var olması için bir erkekle bir kadının kavuşması lazımdır. Siz de kadınlar kadar, belki onların sizin için olduğundan daha fazla gerekli olan hayati bir unsursunuz... Yani, demin, kuvvetin biri musiki, diğeri aşk dediğiniz vakit pek doğru söylemişken sonra, bunu ‘kadın’ diye sınırlandırmış olmanız sizin için doğru olabilir fakat kadınlar için değil. Çünkü mutlu olmak için, sizin kadınlara ne kadar ihtiyacınız varsa, kadınların da size belki daha fazla ihtiyacı vardır... Demek ki, siz de, erkekler de kadınlar için, erkekler için kadınlar ne kadar yüceyse, o kadar ve belki daha fazla yücesiniz...”

Bülent, memnun ve haz duymuş bir şekilde cevabını verdi:

“Öyle zannederim ve bunun için, eğer varsa halka şükranlarımı arz ederim... Çünkü işte dünyada, bütün engeller ve güçlüklerle rağmen, pek nadiren parıldayan mutluluk anları da ancak bu sayede meydana çıkıyor... Aşk olmasaydı, elbette daha çok rahat, daha büyük bir huzur bulunurdu fakat mutluluk bizi bir saniyelik bir temasıyla bile emsalsiz bir zevk titreyişiyle hoşnut ettiğinden bütün ömrümde aşksız rahat ve huzurlu olacağıma, bir saniyelik mutluluk getiren aşka erişmek için bütün hayatımı kahır ve üzüntüye terk ve teslim ederim...”

Bu esnada kendisi pencereye doğru dönmüş söz söylerken, arkada, Matmazel Violet’le Matmazel Suzan alçak sesle konuşuyorlardı. Bu bahaneyle bu güzel sesi bir daha işitmek isteğine karşı o kadar bir zayıflık hissetti ki o konuşmaya hücum etmek kabalığını yapmaya kadar düştü. Dönerek, güya herkese hitaben söylenmiş bir söz olmuş da işitmemiş gibi, “Efendim, ne diyorsunuz?” sözünü söyledi.

Genç kız, tekrar çekinerek, “Hiç efendim, hiçbir şey...” dedi.

Kendisini cevapsız bırakmamak isteyen Matmazel Suzan da, “Matmazel Violet hepimizden iyi Türkçe bildiği, Türklerle hepimizden çok ilişkilerde bulunduğu hâlde, şimdi hayretle görüyor... Bu kadar serbest, bu kadar aydın fikirli bir Türk gencini ilk defa gördüğünü itiraf ediyordu,” dedi.

Tekrar kendisine minnettar bir şekilde döndüğünü hissettiği Bülent’in bakışları altında Matmazel Violet, gayet şuh ve perişan bir tebessümle ona bakıyordu. O zaman bu kalbini daha da artan, daha ateşli bir arzuyla dolduran genç kızdan uzaklaşmaktan başka çare bulamayarak Bülent, “Eğer bu da bir iltifat ise, ben valideniz Madam’ın buyurduğu gibi teşekkür etmekle beraber karşılık vermekten acizim. Ve görüyorsunuz ya, işte geri çekiliyorum,” diye kalktı. Kadınlarda üzüntülü bir tavır vardı fakat mecburen razı oldular ve en

sonra elini sıktığı Matmazel Violet'in ipek eline temas eden parmaklarını kapının önüne çıkar çıkmaz dudaklarına götürüp, en ayrıcalıklı güzel bir koku ve gençlikle ruhu güzel kokularla dolduğu hâlde onları öperken, “Ah ne incelik ne incelik! Bir tesadüf ya Rabbim, ne olur, şöyle bir varlığa tesadüf...” diye inliyordu.

Yürürken yalnız anlamadığı bir taraf bu Matmazel'in bir genç Türk hanımı gibi, hatta daha fazla bir utangaçlıkla ona ilk hitap edilişinde kızarması ve dilsiz gibi susmasıydı. Aca-ba bunun sebebi neydi?

Tekrar bir daha ziyaretinde meselenin bu tarafını anlamak için karar vererek saatine baktı. Saat on ikiye geliyordu; o zaman hatırladı ki karısı kendisine bugün alınmak için birtakım eşya sipariş etmişti. Bu siparişleri büyük bir memnuniyetle yorulmadan arayarak mağaza mağaza dolaşıp soruşturarak almak ve onları götürerek o kadar olsun o zavallı kadına kocalık vazifesini yerine getirmek en büyük mutluluklarını oluştururdu. Özellikle bugün alacağı eşya, daha dört aylık çocuğunun, dünyanın en güzel, en nurlar saçan yavrusu, incilerin en sevmeye layık olanı mini mini Cemileciğin ilk patiği ile ilk çorabı olduğundan, bunun için biraz evvel Matmazel Violet'in kadınlara has kokusuna büyük bir arzuyla titreşen ruhu tamamen Cemile'nin mini mini patikleri peşinde, oradan geçmekte olan bir arabaya atladı ve Beyoğlu'na doğru gitmeye başladı.

II

Bülent'in, kendi gibi aşk peşinde hayatını geçiren birçok erkeklerden farklı olarak, ayrılan bir tarafı vardı; onda, evliliği hakkında, bütün hainliklerine, bütün sadakatsizliklerine rağmen kalıcı bir hürmet, ciddi bir babalık eğilimi mevcuttu ve dünyada hiçbir şey için karısının üzülmesine, gözyaşı dökmesine razı olamazdı.

Çünkü karısı o saf ve ciddi kalplerdendi ki, hayatının bütün emellerini eşinin iyiliği ve sevgisine bağlayarak, onun için ne hayatını ne de rahatını esirgemeyerek, yalnız eşleri için yaşamakla mutlu olurlar... Kendi saadet ve rahatını eşinin cömertliği ve şefkatinden bekleyen bu fedakâr kalpli, bu saf, bu samimi, bu kutsal kadını, âşıkane değilse bile, bir baba gibi, kardeşçe, hatta bazı günler evlatça bir sevgiyle, sıcak ve son derece temiz bir bağ ile yüceltirdi. Özellikle, kendisi hiçbir kadının sadakat ve ciddiyetine inanamayacak kadar şüpheye ve yanlış anlamaya meyilliymen, tamamıyla, hiç, hiçbir gölgesiz emin olduğu karısının şefkat ve vefakârlığı o kadar saygı duyulmaya layık bir hazineydi ki ne olsa bu hazinenin yalnız kendisi için, yalnız kendisinin en küçük bir kederine siper olmak için, bir an bile gecikmeden ve tereddüt etmeden sarf edilip harcanacağını ve minnetle en büyük sadadetlerin feda edileceğini bilmekten derin bir şükranla dolu olduğunu hissedirdi.

On iki seneden beri beraber yaşıyorlardı. Kendisi yirmi altı yaşındayken evlendiği vakit karısı on dokuz yaşında, kimsesiz, öksüz bir kızcağızdı. İlk seneleri derin maddi sıkıntılar ve ihtiyaçlarla, karanlık bir hayat içinde uğraşarak, didinerek, kavrularak geçmişti. Bu kadının o sefaletle karşı gösterdiği kahramanca direnişi hiçbir vakit unutamayacaktı. İşte bunun için, on iki sene beraber yaşamaktan dolayı samimi bir şefkatin üzerine ortak bir felakete karşı birlikte çalışanların birbirine duydukları kopması imkânsız bir sevgi ve samimiyet bağıyla bağlıydılar.

Ah bu kadın, her an göstermekten geri kalmadığı bu anne şefkatine, bu kocasına olan sadakatine bir şiir aşkı, bir de kadınlığın şiirini karıştırabilseydi. İşte ancak o vakit kendisi dünyanın en mutlu bir adamı ve karısı ise en yüce bir kadın olacaktı. Hâlbuki bugün, bütün ruhi kabiliyetiyle yalnız her tecrübeye karşı dayanıklı, her büyüklüğe gücü yeten, her fedakârlığa hazır bir valide, bir kardeş oluyordu. Huzurunda,

ruhunun sevgiden gelen bir minnettarlıkla eridiği, yaşamak zevkini birden son hadde kadar ulaştıran ve insanı başka kadınların güzellik ve şiirinden kendi büyüleyici cazibesiyle çekip kendine bağlayıp esir eden, senelerce beraber yaşanıldığı hâlde, gülümseyen bir bakışı, bir tebessüm yıldızıyla her gün yeni mutluluklarla kalbini titreştirebilen bir kadın... Hiçbir gün böyle bir kadın olmamış, olamamıştı. Zaten o, güzellik ve kadınlığıyla sevilme için değil, kalbi ve yüceliğiyle kutsanmak için yaratılmış bir şefkat ve sadakat örneği idi ve işte bunun içinde ki ruhunda var olan o baskı yapıp duran kadınlık şiirini, güzellik ve aşk ihtiyacını da Bülent dışarıda, başkalarında aramaktaydı.

Karısı kendisinin yalnız vücudunun ve kalbinin ihtiyacını tatmin edebiliyordu. Hâlbuki onun vücudundan başka, özellikle şiire, aşka, güzelliğe muhtaç bir ruhu, aşk dolu bir ruhu vardı ki kendisinde onun kadar baskı yapan başka bir hayat unsuru, başka bir kuvvet mevcut değildi. O hatta vücudunun bütün ihtiyaçlarını, bu ruhun aşk ve sevdâ ihtiyacına feda etmeye memnuniyetle hazırdı. Başkalarında ruh vücudun hayatına yalnız bir yardımcıdan ibaretken, onda vücut bu ruhun yalnız bir çerçevesi olmakla kalırdı. Ve o vücudunun yemek, istirahat gibi hayvani ihtiyaçlarını bir an farklı bir güzellik huzurunda hissedeceği aşk ve sevdâ titreyişine kolaylıkla feda ederdi. Ve bu hareketli ve volkanik ruhun bu ateşli ihtiyaçları, böyle azıcık bir lütuftan mahrum kaldıkça, iki üç senede bir, dehşetli bir kaynamayla alevlenir ve o kadar süre yumuşak ve sakin durabilen bu aşk ve güzellik ihtiyacı, birden bütün yırtıcı vahşetiyle hayattan herkesin talep etmekte haklı olduğu mutluluk payını, yani kendisine yalnız o ruhunun kadını tarafından verilecek mutluluğu saldırgan, inleyen, yanıp tutuşan feryatlarla isterdi. Ve işte bu şiddetli kriz, ruhun bu alevlenişi kendisini o kadar sarsardı ki bu esnada hiçbir şeyi, hiçbir kimseyi göremez, her türlü çılgınlığı yapabilecek bir hasta, bir deli olurdu.

Ah, kendisini zapt edip sakinleştirecek bir eşi o pekâlâ bulabilirdi. Kendini yuvasına bağlayıp büyüleyecek bu hayali eş, vefakâr, şefkatli bir kalpte kendi ruhunun ihtiyacını anlayacak ve bunu tatmin edecek nazik ve nefis şiir dolu bir ruh, çekici ve özenli seçkin bir güzelliğin karışımından vücut bulmuş güzel bir varlık olabilirdi. Tıpkı bugünkü o genç kız gibi. O Matmazel Violet gibi ki hâlâ varlığından sızan şiir ve güzellik kokusuyla bütün ruhu aşk arzusuyla sarhoş olarak titreyip duruyordu: Zeki, gayretli, ateşli bir ruh, bir ruh, bir ruh ki bakışlarının tatlılığı, tebessümünün rengiyle canlı bir şiir, bir ruh ki yalnız varlığı, rengi, kokusuyla insanlar için bir yaratılış hediyesi, talihin bir lütfu olarak mevcut olan çiçekler gibi bir kadın... Yalnız varlığına şahit olmak, yalnız seyretmesi bile insana derin bir sevgi ve huzur titreyişi bahşeden bir kadın...

Hâlbuki böyle ruhunu şiir ve kadınlık cazibeleriyle sarhoş edecek ve ışıklarla dolduracak bir kadının da kalbini tatmin edecek kadar sıcak ve samimi olmayacağını düşünerek, “Demek ki,” diyordu, “demek ki saadet, gölgesiz, endişesiz, saf ve berrak saadet mümkün olmayacak... İmkânsız...”

Beyoğlu’ndan patik ve çorap alıp da evine döndüğü zaman karısı her zamanki gibi, kucağında yavrusuyla kendisini yine kapının önünde karşıladı. Yukarı çıktılar. İlk bir hareket olmak üzere kâğıtları çözüp patik ve çorapları çıkararak mutlu ve aydınlık bir bakışla bakan anneye teslim etti fakat onun gözlerinin neşesine bakarken, kadının bunları görür görmez bu gözlerin yoğun bir bulutla karararak, yaşlarla perdelendiğini görünce kendi kalbinin de birden acı yaşlara dalmasına sebep olan uzak bir hatıranın acısıyla harap oldu. Ah ilk kızları, on bir yaşındayken, o tebessümler saçan, neşeli ve güleç mutluluk bahşederken, bir hafta içinde hain bir hastalığın söndürdüğü, ellerinden aldığı o güzel ve sevgi dolu yavrucaıkları o kadar acı bir hatırayla gözlerinin önüne gelmişti ki ikisi de sessiz sessiz ağlamaktan kendilerini men edemiyorlardı.

İşte bu hatıra da bu iki felakete uğramış ruhu birbirine derin bir ayrılık ve kederle bağlayan en kuvvetli bir bağıdır. Bu, dört senedir, her gün aralarında, bin türlü fırsatlarla ortaya çıkarak gayet acıyla yâd ve tekrar edilen ve mutlaka gözyaşlarıyla düzenlenen bir yas hatırasıydı. Ve şimdi, ikisi de evde daha dört aylıkken, ilk çocuklarıyla meşgul olan yeni bir karı koca mutluluğu ve neşesi arasında alınmış ve öpücükler, saadetlerle çocuğa giydirilmiş ilk yavrularının ilk patığı için ağlıyorlardı. Ah çaresiz, çaresiz yavrucağı. Ne hareketli, ne ateşli, nasıl da sürekli gülümseyen güzel bir varlıktı. Şimdi acaba bir zerresi bile kalmış mıydı? Yoksa bütün o aydınlık vücudu, çiçek çehresi, o şuh ve güzel çocuk bir avuç çamurdan başka bir şey değil miydi?

Başka kederlerinde birbirlerini teselli etmeye çalıştıkları hâlde yalnız bu acı hatıradaki tesellinin mümkün olmadığını bilerek birbirlerine bir şey söylemezler; kederlerine, ayrılık acılarına, serbest bir yol vererek ağlarlar, ağlaşırlar ve sonra tekrar, onun yerine gelmiş ve onun kadar güzel ve sevgiye layık olan bu yavrunun üzerinde, ilk yavrularının yasını yeni yavrularının öpücükleriyle yatıştırmaya çalışırlardı.

Ve bu çocuğun ilk hareketleri, ilk bakışları, ilk tebessümleri, dünyada insan için mümkün olan zevklerin en güzel ve en tatlısını bahşeden o babalık annelik mutluluğunu, on seneden beri unuttukları o çocuk mutluluğunu yeniden canlandırarak onları fevkalade neşelendiriyordu. Tekrar çocuğu kucağına alarak onu sevmeye başladı. Ona mini mini hitaplarda bulunarak o güzel ve aydınlık tebessümün dudaklarında çiçek açmasını umarak ve çocuk yeniden tebessüme başladığında karısına göstererek onu da artık neşeye ve tebessüme davet etti. Öyle ki biraz evvel acı bir ayrılık matemiyi ağlayan bu ana ve baba beş dakika sonra, çocuğun gözlerini dudaklarını aydınlatan bu tanıdık tebessümle mutlu olup neşelendiler...

Yemek hazır denildi, indiler. Karısı, her günkü teftiş ve soru sorma hakkını tam bir ciddiyetle tekrar yerine getirmeye

başlamış, bugün nereye gittiğini, kimi gördüğünü ve neler konuştuğunu, her cevaptan başka bir anlam çıkarıp çözmeye uğraşarak tekrar sormaya koyulmuştu. Bu her gün, hareketlerini denetlemek için, hayatına hükmetmek amacıyla yapıldığından kendisini tedirgin edip etkileyen sorgulamaya birçok yalan, birçok uygunluk, yani fırtına çıkmasına müsaade etmeyecek cevaplardan verirdi. İşte, alışıldığı üzere, bugün yine böyle cevaplarla bu soru fırtınasını geçiştirdi. Sonra, sıra karısına gelmiş olduğundan, o bugünkü evle ilgili havadisleri, kimin geldiğini ve neler konuşulduğunu anlatmaya, âdeti olduğu üzere, en küçük ayrıntıyı bile uzatarak, lüzumsuz duraklamalarla meşgul ederek anlatmaya başladı. Dünyada bu ayrıntılar kadar kendisini ilgisiz bırakan başka bir şey olmadığı hâlde, hatır için daima bunlara ilgili görünürdü. Fakat şimdi, birdenbire karşısında bu kadın yerine mesela Matmazel Violet'in mevcut olması ihtimalinin bahşedeceği zevk ve mutluluğu o kadar derin bir ruh hasretiyle düşünmeye başladı ki gözünün önünden karısı silinip kalkarak onun yerine öteki gelmiş zannedecek kadar hayal ile büyüldü.

Ve o zaman gözlerinin önünde açılan hayalî, aydınlık bir dünyaya kendisini kaptırmakta büyük bir zevk buldu. Ah ondan olacak çocuk ile onun güzelliğinin huzurunda, onun şuh ve şen, güzel kokusuyla geçecek hayatın mutluluğu... Kendisini sokaktan, sokaklarda içlerinin güzellik ve meziyetleri şüpheli olan çarşafklar peşinde tutulup kaldığı arzuların kırılcılığından, çeşit çeşit zahmetlerden, bu takip etmeye mecbur olduğu murdar kadın eteklerinden kurtararak evine, yuvasına, aşk ve mutluluk hanesine bağlayacak özenli ve şuh kadınlığıyla tamamen ve ebediyen mutlu öyle bir genç eşe sahip olmak ne saadet olurdu! Her gün başka bir tebessümü, her gün yeni zarafet ve güzellik parıltısıyla, her gün başka bir kadınlık ışıltısıyla kendisini aydınlatmaya hayatını harcayan, kendisini mutlu etmek için en renkli tebessümler icat etmeye çalışan ve bunun için kendisini ölümlere kadar minnettar eden ve büyüleyen güzel ve çekici bir eş... Kalbini her gün

bir başka güzellik dalgasıyla, bir başka kadınlık ziynetiyle bağlayıp kendisine çekebilen, ne kadar Őefkatliyse o kadar güzel, ne kadar güzelse o kadar samimi, sıcak ve fedakâr olan bir kadın... Ve o kadının çocuğu, aşk ve saadetlerinin güzel lisanı, şiir harikası Şeklinde ahenkli bir yavrucak... Her an başka bir şiir, her an başka bir zarafet ve güzellik ahengi, her an başka bir arzu  i eği... Her an bir başka ruh yeniliği! İŞte ah bu hayata ulaŐamamıŐtı. İŞte karısına, kendisini bu arzularından hiçbirisine ulaŐtıramadıęı hâlde hissettiği samimiyet ve sıcaklıkta, kendisinin yalnız bu arzularına ulaşmış olsaydı en sadık, en hür bir aile erkeği olacağını, bir kere bu yüce idealine ulaŐsaydı başka hiçbir kadını bakmaya ve iltifata layık bulmayacağını ispatlıyordu. O, sokakların, dıŐarıdan ne kadar s slenmiŐseler düşünce ve ahlaken o kadar alçak; görünüŐte ne kadar  ekiciyseler, mana bakımından o kadar kirli ve tiksitmeye layık olduklarını bin misal, bin tecrübe ile yakından bilerek, nihayet zevkten, őiirden, aşktan ve hatta saadetten ve kadınlıktan nefrete sevk ve mecbur eden bu kaçak geçici ilişkilerden nefret ederek, kendisinin, artık imkânsız, dokunması mümkün olmayan, hatta görmesi mümkün olmayan kadınlara mahsus güzellikler peşinde istediğini bulmak için hayatını harcamaya mecbur kaldığını görüyordu. Böyle hayatını her birinden başka bir hayal kırıklığından doğan yaralar alarak elde ettiği kadınların peşinde, bir arzu savaŐı hâlinde sarf etmekten ve mahvolmaktan yorulup yine bu őiirsiz ve aşksız aile hayatına mahkûm kalacağını d Ő nd k ce kendine, gençlik emellerine ağlamak hissiyle inler bir hâlde kalırdı.

Bu esnada karısı bugün kendisini ziyarete gelenler arasında saygı duymaya mecbur olduğu ciddi bir kadının bahsini ediyordu. Bu hanım son eserini son günlerde okumuş olduğundan fikrini gelmiş karısına beyan etmişti. Bunun için, hayallerini zorunlu bir Şekilde durdurup ara vererek karısını dinledi. Karısı diyor ki:

“Hanımefendi *Güzide*’yi okumuş... Senin nasıl olup hâlâ bu arzuya ve bu hararetle bu hayalleri meydana getirdiğine hayret ediyor, ‘Artık uslansın, aklını başına alsın,’ diyor. ‘Bir eserini görmeyecek miyiz ki kadınlardan ve aşktan başka bir şeyden bahsedecek. Bülent Bey bu kadınlardan ne buldu ki bu kadar sadece onlarla uğraşır,’ diyor.”

Gülerek cevaben, “Allah Allah... Tuhaf fikir,” dedi. “Hanımefendiye sen de söyleyeydin ki *Güzide* benim gibi bir adamın kadınlarda aradığını bulmasının mümkün olmadığını bildiriyor ve anlatıyor. Yoksa onda kadınlara karşı hâlâ büyüleyici bir arzu yoktur değil mi?”

Karısının, fikirlerinin böyle başkaları tarafından ifade edildiği zamanlar, ne kadar büyük bir gururla bunu kendisine tekrar etmekte sabırsızlandığını bilirdi. Bunun için her zaman olduğu gibi bunu şimdi de önemsiz kabul etmek üzereyken kadının ilave ettiği bir söz kendisini o kadar sarstı ki yaralı ve inler bir hâlde kaldı.

Kadın tekrar ilave etmişti ki:

“Sonra hanımefendi senin kaç yaşına geldiğini sordu. Ben de otuz yedi otuz sekiz yaşına gelmiş olduğunu söyledim, aman görseydin... ‘Vah zavallı Bülent Bey vah... Otuz sekiz yaşına gelmiş de hâlâ kadınların peşinden ayrılmıyor ha...’ sözlerini kaç kere tekrar etti!”

Demek ki artık bu dereceye kadar düşmüştü? Otuz beş otuz sekiz yaşında olan bir adamın niçin aşk arzularına veda etmeye mecbur olduğunu anlayamıyordu. Bu yaş tam anlamıyla bir âşık olma yaşı değil miydi?

Hâlbuki gerçekte bütün bu itirazların altında vahşi, acı bir güven meydana çıkıyordu ki onun saldırısı altında kendisi de kendisini merhamete layık bulmaktan geri kalamıyordu. Evet, hakikaten kendisi zavallı bir Bülent Bey değil miydi? Mesela bugün aydınlık dolu gençliğiyle kendini o kadar sarhoş etmiş ve büyülemiş olan genç kız gibi on sekiz on dokuz

yaşında güzellik ve tazelik dolu harika bir güzellik ve zarafetin kendisi için yakınlığı, teması değil, hayal etmesi bile ne kadar imkânsız bir aşk ve şiir hazinesi, ne kadar çocukça bir mutluluk arzusu olduğunu düşünüyordu. İki misli yaşa sahip olduğu böyle güzel bir yaratılışın kendisi için ne kadar, ah ne kadar uzak, ne kadar, ne kadar keder dolu ve güzellik ve aşka duyduğu arzunun hüsrânı olduğunu acıyla onaylıyordu. Demek ki böyle bir genç kız tarafından beğenilmenin gölgesine bile nail olamayacak, olamayacaktı. Kendisine ancak hayatlarını ve vücutlarını koca veya âşık başka adamların yaldızlı kucaklarında soldurmuş, kirletmiş, kendisi gibi arzu düşkünü olan genç kadınların, kendisinden evvel veya kendisinden sonra başkalarını sevmiş veya sevecek olan heves ve arzu mücadelesinin mağluplarının beğenisini alabileceğini ve böyle nazik, taze bir güzel yaratılışının hayalinde bir an hayata bile sahip olmayacak kadar mahrumiyete mahkûm olduğunu o kadar keder ve acıyla kabul etti ki, “Ah evet, vah zavallı Bülent Bey vah...” sözlerini kendisi de tekrar etti.

Sofradan kalkıldı. Karısı çocuğu yatırmakla meşgulken, o da postanın getirdiği Fransızca gazeteleri gözden geçiriyordu. Bunların içinde bir büyük haftalık dergi vardı ki içinde meşhur ressamlardan birinin yaptığı bir Paris hayatı manzarası, bir yarış resmi vardı. Ve bu yarışta, Paris’in en şuh ve süslü, en nadir ve ayrıcalıklı varlıklarının güzellik ve zarafetiyle, kadınlıklarının süsleriyle süsledikleri bu kültür ve zevk muhitine derin bir hasretle bakarak, “Bari,” diye inledi, “bari, hayatımızda şu sanat ve güzellik belirtilerinden mahrum olmasaydık da ruhlarımızın mahrum olduğu mutluluklara gözlerimiz olsun ulaşabilseydi... Hâlbuki, yok... Güzellik yok, zarafet yok, kültür yok. Sanat, hiç, hiçbir şey yok... Ve sonra, genç Türkiye’nin saadetinden nasıl bahsedilir bilmem ki...” diye düşündü. Çocuk uyumuştı. Kalktı; her zaman ve uyurken, Victor Hugo’nun³⁰ bir sözünü hatırlayarak gider beş on dakika onun uyuyuşunu seyredirdi. Yine bu fikirle çocuğunun

30 Victor Hugo (1802-1885), Fransız yazar

başucuna gitti. Dayanarak, uzun uzun, derin derin onu süzdü; nasıl oluyordu da bu kadar güzel bir çocuğun babası olmak mutluluğu ile yetinmiyordu ya Rabbim? Bu kadar güzel, bu kadar ayrıcalıklı bir çocuğu size teslim eden kadın ebedî bir minnettarlıkla sizi bağlamalı ve esir etmeli değil miydi?

Karısı, yanında, fikrinden ne tufanlar geçtiğinden habersiz, o yalnız bu güzel çocuğun annesi olduğuna övünüyor, mutlulukla tebessüm ediyordu. Cemile yanaklarının şişmanlığından yuvarlak görünen ve gayet güzel bir gerdanla kısmen çevrelenmiş olan çehresi ve dünyanın en güzel ve renkli dudakları, gayet melekmişçesine bir saflıkla kapanmış göz kapaklarıyla güzelliğin tasarlanması mümkün olan en yüksek mertebesini gösteriyordu.

Karısı şefkat ve iftiharla sokulmuş, kollarını omuzlarına atmış, bir yakınlaşma ihtiyacı ve kucaklamayla kendine dayanmış, bakıyordu. Başını çevirdi, ağzının yanında onun yüzünü buldu ve onun kendine samimi bir hamleyle uzanan, öpmek için hareket eden dudaklarını ani bir kararla, onun dudaklarına değil, gözlerine yönelterek gözlerinden öptü. Çünkü tam onun dudaklarına yaklaşırken, gözünün önünde bugünkü genç kızın gencecik hayali, bütün göz alıcı güzelliğiyle ortaya çıkmış ve kendisine, ne olursa olsun, karısının ancak kendisi için bir hayat arkadaşı olup arzularının ve ruhunun bir ideali olamayacağını kabul ettirmişti.

III

Aradan günler geçti. Bir gün memuriyetine giderken, gazete idare memuru kendisini görünce, “Vay Bülent Bey, sizin için mektup var... Üç dört gündür sizi bekliyor...” dedi ve eline masasının bir gözünden aldığı bir mektubu verdi ve sırtarak, “Bir hanım mektubu...” sözlerini söyledi.

Bu gerçekten uzunlamasına, fildişi renginde İngiliz kâğıtlı, zarif şekilli bir mektuptu. Zarfı yırtıp mektubu çıkardı

ve imzaya bakınca yüzü dehşetli bir şekilde sarardı. Hemen heyecanla okumaya başladı. Okudukça yüzünde derin bir ferahlama, gözlerinde sonsuz bir aydınlık ortaya çıkıyordu. Bitirince, memnuniyetle zarfa koyup mektubu cebine koydu ve yukarı çıkmadan sokağa fırladı...

Sonunda, sonunda, aylardan beri yücelttiği amacına ulaşmış, bu mektuba erişmişti. Ve bu mutluluğun heyecanlı hücumu altında sarhoş ve dehşete düşmüş bir şekilde yürüyordu. Bu mektup *Güzide* yayınlanır yayınlanmaz İclal Hanımefendi'nin bir edebî dergide yayınlanmış bir eserini uzak bir bahane olarak kullanarak gönderdiği bir nüshasına genç kadın tarafından teşekkür makamında yazılmıştı. Kendisi bu bahaneyi pek uzak bulmakla beraber bu hanımefendi tarafından gayet doğal bir şekilde kabul edilmiş gibi ve hatta kendisinin bu eseri takdime mecburmuş gibi sayıldığını görerek seviniyordu. Kaleme³¹ gider gitmez ilk işi mektubu çıkarıp tekrar bir daha okumak oldu ve bu sefer ifade tarzını, cümlelerin, hatta kelimelerin manasını en ince ayrıntısına kadar bir incelemeden geçirerek ve verilmesi mümkün olan en uygun manaya özen göstererek inceliyordu. İclal Hanımefendi, bu mektubun bu kadar geç kalmasına kitabın incelemesini bitirip öyle teşekkür etmek isteyişini sebep gösteriyor ve herhâlde o incelemeye de ruhuna bahşedilen benzersiz zevk için bütün ruhuyla teşekkür ettiğini gayet derin bir zarafetle beyan ediyordu. Ah, yalnız bu kitabın bu kadar iyilikle ve iltifatla kabul edilmesi ve kendisinin böyle özellikle teşekkür tenezzül etmesi bu ilişkinin pek uygun ve pek cömert mutluluk ihtimalleriyle bezenmiş olduğunu kendisine bildirmiyor muydu?

O zaman birkaç kereler Beyoğlu'nda yahut Tarabya rıhtımında arabasında görerek güzelliğine tutulmuş olduğu bu genç hanımefendiyi tekrar düşünüp hayalinde canlandırarak, kalbinin derin bir mutluluk ve ferahlamayla, âdeta âşıkane bir

31 Resmî dairelerde yazı işlerinin yürütüldüğü yer

heyecanla çarpındığını hissediyordu. Ve bu heyecanın etkisi altında, layık olan sözleri bir kâğıda kaydederek nihayet İclal Hanımefendi'ye yazacağı cevabını hazırladı. Buna kalbinin bütün arzu ateşini, mümkün olduğu kadar seçerek ve hürmetli kelimeler kullanarak, ruhunun bütün ateşini koymuştu. Tekrar düzelterek, sonunda yazıhanesinin bir gözünden böyle özen gösterilmiş mektuplara mahsus özenli bir kâğıt ve zarf çıkararak mektubu yazdı. Hemen postaya gönderdi ve memnun ve sevinçli bir hâlde işine başladı. Bir taraftan da düşünüyordu: Kadın hakkında o kadar rivayetler, o kadar konuşulanlar vardı ki bunlara inanmak gerekseydi İclal Hanım'ın aşk silsilesinde kendisi olsa olsa ancak bir durak olabilirdi. Bunun için kendisine, "Acaba o mu? O mu olacak?" daimî sorusunu bile sormaya lüzum görüyordu. Zaten kendisi artık bütün hayatını işgal etmesi ve güzel kokularla donatması için bir kadın değil, bu baharını süsleyecek bir güzellik aramıyor muydu? Demek bu, mevki olarak, güzellik ve nefislik olarak son derece farklı bir hanımefendiyle geçici ve belki ani bir kavuşmadan başka bir şey olmayacaktı ve sonucu hakkında önceden böyle karar vermiş olduğundan kendisi bu ilişkiye gereken silahlarla donanmış olarak girecek ve mümkün olduğu kadar az yaralanmış bir şekilde zararsız, acısız çıkacaktı... Ve kendi kendine, böyle bir aşk macerası ihtimalinde, belki ilk defa düşmanına karşı kuvvetini gururlu bir güven içerisinde gören ve gireceği savaştan zaferle çıkacağına emin olan bir general tavrıyla bakarak memnuniyetle güldü. Ah bu aşk ne güzel bir hayat meşgalesiydi. Daha bu kadar küçük bir yakınlaşma ihtimaliyle vücudunun bütün zerreleri başka bir yaşama zevkiyle mutlu oluyordu.

Sonra birdenbire alnında derin bir endişe, büyük bir kader gölgesi doğdu. Ya, ya Rabbim, ya onu cidden severse... Ya kendisini ondan ayırmak her gün daha başka bir zorluk kazanarak en sonunda, ona elinde olmadan ve umulmadık bir şekilde tutkun ve bağlı, şimdiye kadar çoğu aşklarında olduğu gibi, ayrılması imkânsız bir mecnun olup kalırsa...

Evet, bu aşk denilen vahşi, zalim ve gaddar savaşta, kendisi mağlup, hezimete uğramış, dağılmış bir şekilde kalırsa... Her gün daha fazla yakınlık kazandığını hissederken, öbür taraftan her gün var olan bu bağın gevşediğini, her gün daha fazla ilgisizlik ve soğukluk doğduğunu o hiç aldanmayan gözleriyle anlayıp kabul etmeye mecbur kalırsa... Ah niçin bütün aşklar böyleydi? Niçin birbirlerini bugün sevenler hayattaki mutlulukları birbirlerinden bekler ve mutluluğu bulmakla bahtiyar ve zevk dolu olurken, iki gün sonra, birbirlerine iki amansız düşman oluyorlar, dişleri, tırnakları, pençeleri kan içinde, birbirini didiklemekten, mahvetmekten, helak etmekten başka bir şey istemiyorlardı? Buna nasıl razı oluyor, nasıl dayanıyorlardı?

“Ah insanlığın sefaleti...” diye söylendi; “En muhteşem zevklerin bile sonunda bu kadar keder ve ıstırap çekmesi kaçınılmaz olan zavallı insanlık!” Bütün aşklar mutlak böyle miydi? Ve bütün kadınlar sonunda ilk tebessümlere, ilk gönül okşamalara ve ilk öpücüklere karşılık, zehirli dişleriyle yaralayıp kan emmekten başka bir amacı olmayan birer yılan mı çıkacaklardı? Hiçbir kadına rastlamayacak mıydı ki aşk ve mutluluk hakkında kendisi kadar saf ve temiz, vefalı bir amaçla aşk ateşiyle dolu bir kalbe sahip olsun? Dünyada ruhunun artık o kadar öksüzlükle beklediği vefalı yâr vazifesini görmeye tenezzül edecek hiçbir güzel ve yüce bir kadın bulunmayacak mıydı? En süslü aşklarında bile yalnız ruhu değil, vücudu bile her açıdan isteklerine uygun bir kadına rastlamamış olduğunu acıyla kabul ediyordu. Ya nasılsa başlamış bir ilişkinin sevk ve zorlamasıyla razı olduğu, isteklerine o kadar uygun olmayan bir güzellik tarzı olur yahut geçici olduğunu bilerek müsamaha göstermek ve yumuşak davranmak mecburiyetinde bulunurdu. Bu kadar aşk maceraları sırasında hiçbir tanesini görmemişti ki ruhu ruhuna tam tamına uygun olması değil, bir yanıla olsun benzerlik olsun da kendisinin kederlerine ve isteklerine bir kardeş olmayı aklına getirsin. Bütün bunlar ya gayet gururlu, anlamsız, şımarık yahut mazlum fa-

kat daima anlamsız, tatsız ve zevksiz kadınlar olurdu. Herhâlde hepsi de ruh namına süsten bir zerreye sahip olmayan ve ruhlarının zevklerine karşılık maddi bir saniyeyi tercih edip isteyen şehvet düşkünü kadınlardı. Ruhu da vücudu kadar seçkin ve güzel, vücudu da ruhu kadar temiz ve saf bir kadın örneği için ne derin arzularla ateşli bir hâldeydi ve böyle bir kadına yalnız kendisine sahip olmak ve aşkıyla kirletmek için değil, rastlamamaktan ruhu o kadar acılarla dolu ve şikâyetçiydi ki aşkı bu temenni önünde meleklik ve esirlik kazanıyor, yalnız varlığına en masum bir sevgiyle hayatını adamak isteyeceği bu ulvi varlığı için en dindarane ibadet tarzıyla diliyordu. “Ah böyle bir kadın, böyle bir kadın...” diye ruhu inleyen bir yalvarışla sızlayarak bakarken, sanki bu dileğine güzel ve uygun bir cevap gibi odacı kendisine bir mektup verdi. İlk önce üzerine baktı. Her ne kadar yazı kadın yazısına benzecek kadar işlek bir yazıysa da zarfın şekil ve hâli, kâğıdın cinsi, sonra özellikle yayılan hafif ve tatlı bir koku, her şey, bunun bir kadın tarafından yazılmış olduğunu ifade ediyordu. Posta mührüne baktı. Türkçesi bozukça olduğundan okunamıyorsa da Fransızcası mektubun İzmir’den gönderildiğini bildiriyordu. Gayet ince, üzeri dalgali çizgilerle süslenmiş, küçük, nazik, yani her hâliyle bir hanım kâğıdıydı.

En evvel imzasına baktı; yalnız “Eserlerinizin en samimi bir hayranı” sözleri vardı. Gülümseyerek “Bakalım hele!” dedi. Mektubu okumaya başladı:

Size şu mektubu titreyerek, uzun tereddütlerden sonra, kalbinin zorlamasına dayanamayarak yazmaya cesaret eden genç kız hakkında acaba ne düşüneceksiniz? Herhâlde, kendi hakkımda birkaç söz söylememe müsaade varsa, memleketinin her şey gibi ilim ve kültür bakımından da gösterdiği fakirlik ve sefaletle karşı derin bir küçümseme ve nefret hissedilen bir kızdım...

İki sene evveline gelinceye kadar hiçbir kabiliyetimiz olmadığına son derece inanmışken, birdenbire inkılap; he-

nüz damarlarımızın asırlardan beri süregelen zaferlerinin en parlak şahidi olduğunu, o benim paslanmış zannettiğim hayati faaliyetten mahrum kalmamış olduğunu inkâr etmesi mümkün olmayacak bir şekilde kanıtlamıştı. O zaman, reddetmekte inat ettiğim bir milleti kazanmıştım... Fakat terbiye sebebiyle bana hayati faaliyetlerden daha çok düşünce faaliyetleri lazımdı. Üzülerek belirtmeliyim ki bunu geçmişte zerre kadar olsun gösterememiş olduğumuz gibi bugün ve gelecekte göstermek imkânından ve yeteneğinden bu milleti o kadar mahrum buluyordum ki son derece ümitsiz ve gönlü paramparça olmuş bir şekilde kalırdım. İşte, bu sebepten dolayı her genç ve hassas ruh için sonsuz bir teselli hazinesi olan edebiyat benim için ancak Avrupa ve özellikle Fransız edebiyatından ve eserlerini sevdiğim ve kutsal saydığım yazarlarsa, o edebiyatların üstatları olan şair ve hikâyeye yazarlarından ibaret kalmıştı.

İşte bu esnada bir tesadüf eseri olarak sizin son eserinizi gördüm ve nasılsa elime almış olduğumdan, sizin karşı koyması mümkün olmayan kalem cazibenize esir olarak sonuna kadar, ara vermeden, bir hamlede okudum... Ve itiraf ederim ki affedilmesi mümkün olmayan bir cinayet kötülüğünü yapmaktaymışım. İnkılap bana bir millet kazandırmıştı. Fakat siz, bana daha kutsal, daha muhtaç olduğum bir şeyi, yani bir edebiyatı kazandırdınız. O kadar coşkunluk içindeyim ki kendimi tutamayarak, belki mektubumun sizin için alay konusu olacağını düşünemeyerek titreye titreye size şu satırları yazmak ve size şu iyiliğiniz için şükranlarımı arz etmek ihtiyacına karşı koyamıyorum...

Abdülhamid'in her kültürü daha olgunlaşmadan ezen, her zekâyı söndürmek için elinden geleni yapmaya çalışan o zulüm devri ve karanlığında siz ve arkadaşlarınız Türklere zengin, kıymetli bir edebiyat hazırlamış olduğunuzu kendiniz unutsanız bile milletimin kadir bilir insanları hiçbir zaman unutmayacaklardır. Zira bu affi olmayacak bir nankörlük

olur. Ne kadar tebrike şayansınız; başarınız, herhâlde, gösterişleri ve parıltıları pek çabuk unutulacak olan en görkemli siyasi başarılardan daha parlak, daha mühim ve daha teşekkürle layıktır. Paris halkını nutuklarıyla Bastille Kalesi'ne³² hücum ettiren Camille Desmoulins'la,³³ parlamentodan 16. Louis'nin adamını kovan Mirabeau³⁴ bugün tarih sayfalarında uyuyor fakat Musset, Lamartine, Hugo, bütün milletin yalnız hatırasında değil, kalbinde, ruhunda da korunmaktadır!

İşte size mecbur olduğum bu teşekkürü arz ve ifade için sizin gibi bir yazara bu mektubu yazmak cesaretini kendimde buluyorum. Şimdi sayenizde tanıdığım diğer arkadaşlarınızın eserleri arasında, en arzulu ve en ateşli şekilde bir gezinti yapmakla meşgul olduğumu beyan ederek bu eserleri samimi bir şekilde kutsal kabul ettiğimi sunmakta sabırsızlanıyorum efendim...

Bülent kendi kendine komik bir tavırla, “Hoppala,” dedi ve sonra tekrar imzasına bakarak, “Orduda Sarı Çarşafı Mehmet Hanım... Evet, pekâlâ küçük hanım... Fakat siz kimsiniz? Bunu olsun söylemek yok muydu?” sözlerini söyledi. Gözleri meçhul bir noktaya kaymış bunu düşünüyordu. Bir küçük hanım ki mümkün olduğu kadar gururlu ve yüce... Böyle bir hanımın beğenisine ve iltifatına bu kadar erişmek saadetine karşı kalbi heyecanını açığa vuruyordu. Fakat sonra, birdenbire eliyle alnına vurarak, “Oo, amma ahmağım ha... Bu mutlak bir oyun... Hem bir erkek oyunu! Belki de bir arkadaş oyunu...” diye söylendi. Lakin bir arkadaş oyunu olsaydı, kendisinden mutlak bir cevap istenmesi gerekmez miydi? Fakat acaba bir ilk mektupla böyle merakı harekete

32 Bastille Kalesi: 14 Temmuz 1789'da Fransa'da gerçekleşen ihtilalin alevlendiği yerdir. Tarihe Bastille Baskını olarak da geçen baskında bu kale, monarşiyi temsil etmekteydi. (y.h.n)

33 Fransız İhtilali'nin sembolik başlangıcı sayılan Bastille Hapishanesi Baskını'nın müsebbibi kabul edilen gazeteci ve politikacı. (y.h.n)

34 Ünlü Fransız iktisatçı Mirabeau Markisi Victor Riqueti'nin büyük oğlu. Fransız İhtilali öncesindeki dönemde parlamentoda yaptığı ateşli konuşmalarla tanınan politikacı. (y.h.n)

geçirilip, ikinci bir mektupla cevap istenilmeyecek miydi? Ve kendi kendine, “Herhâlde bunda bir şeytanlık var ve bu kadar nazik ve hassas hanımefendi mutlak fesli ve belki de çizmeli bey olacaktır,” diye düşündü.

Ya gerçekse... Evet, ya yanılıyorsa... O zaman, bu mektubun hakikaten yazıldığı gibi, genç bir hanım tarafından gelmesi ihtimaline karşı bütün vücudunun parlak bir coşkuyla şiir ve sevgiye daldığını hissediyor, ruhunda müebbet mehtapların sürekli gülümseyen parıltılarını keşfediyordu. “Bir kızım!” diyordu, demek ki genç bir kızdı... Sonra, Fransa tarihinden getirdiği misallerle şairlerden bahsederek iddia ettiği bilgisini de ispatladığını görüyor fakat tekrar ümitsiz kalarak, “Hayır, hayır, mümkün değil; bizde bu bilgiye sahip bir Türk hanımı yoktur!” diye başını sallıyordu...

Sonunda, “Mademki meçhul kalacak ve belki bu ilk mektup belki son bir mektup olacaktır, demek ki hep boş...” diye düşünerek fikrini başka şeylerle meşgul etmek, kalem işleriyle uğraşmak istedi fakat bir kere, ruhu tamamen bir mutluluk titremesiyle titreyiş dolu kaldığından meşgul olmak mümkün olmuyordu. Fikri tekrar bugün aldığı mektupların birinden diğerine uçuyor, kâh onunla kâh bununla meşgul oluyordu. Özellikle son mektubun henüz elle tutulur bir hakikati olmadığından, biraz sonra, tamamen onunla meşgul olmaya başladı.

Şimdi, bu bağlantıyı düşünürken, onun da pek geçici, belki de ani bir yakınlaşmadan ibaret kalacağını ve birbirlerini tanımakla beraber unutmak mecburiyetinde kalarak dört beş karşılaşmadan ibaret bir aşk macerası olacağını düşünüyor; ah, bu kadar nadir ve güzide bir hanımın hayatında böyle geçici bir misafir olmak acısı onu nasıl harap ediyordu! Ne yazıktı ki, mevki, ahlak temizliği ve güzellik bakımından bu kadar yüksek ve seçilmiş olan bu kadın için hakkında saf ve temiz bir his ve emel beslemeye izin vermeyecek rivayet ve

haberler devam ediyor ve ebediyet arzu ve özlemiyle inleyen ruhu için geçici bir oyundan başka bir şey olmayacağını kabul etmeye mecbur bırakıyordu. Eğer öyle rivayetler olmasa, kendisine sevilme ihtimali bulunsaydı, ona bütün hayatını adayarak ve feda ederek mutlu olacaktı. Hâlbuki işte mümkün değildi, mümkün, mümkün değildi...

“Ah, arzulanenlarla hakikatin daimî mücadelesi,” diye boynunu büktü! Sonra birdenbire, yeniden bir karar vermiş gibi başını dikip gözleri parlayarak, “Lakin niçin böyle yapıyorum ya... Yalnız İclal Hanım mı var... İstanbul’da benim gibi baharını süsleyecek aşk ihtiyacıyla kavrulan başka bir kadın yok mu?” diye söylendi.

Ve hemen gözünün önüne Münevver Hanım’ın hayali geldi. Bu Münevver Hanım, vaktiyle gazetelerin birinde kadınların geleceği hakkında yazdığı gayet ciddi, gayet ne dediğini bilen bir makaleye yine gazetede cevap verdiğinden gazete vasıtasıyla aralarında kurulan ilişkinin yönlendirme-siyle haberleşmeye başlamış ve o vakitten beri haberleşmeye devam etmekte bulunmuş olduğu gayet kibar, gayet seçkin bir aileye mensup bir hanımefendiydi. Bunun da gayet itinalı ve hoş bir kadın olduğunu bazı taraflardan işitmiş ve bu bilgiye pek memnun olmuştu. İşte, bu senenin baharını, biri olmazsa diğeriyle olsun aydınlatmak ihtiyacı o dereceye varan bir baskı elde etmişti ki şimdi de bu Münevver Hanımefendi’yi mümkün olursa kendine çekme arzusunu hissetti. Mesela, şimdiye kadar gayet ciddi, gayet ahlaklı konularda mektup yazarken, birdenbire, en hararetli, en ateşli hitaplarla, aşkını itiraf eden bir mektup yazıp ansızın hücum etmek... Acaba nasıl bir sonuca sebep olabilirdi? Ya bunu büyük bir terbiyesizlik, bir hakaret sayıp cevap vermeye tenezzül etmeyecek yahut gerçekten o da böyle bir ihtiyacın acizi olduğu için kendisine arz olunan bu arzuya teslim olacaktı... Hem bu gayet faydalı, ibret verici bir ahlak dersi de olabilirdi. Çün-

kü kendisine şimdiye kadar ihtiyar bir hoca hanım gibi ciddi tavırla mektuplar yazan bu hanımefendinin elde edilen hoşluğunu ve güzelliğini harekete geçirebilmek, ondan hararetle birkaç satır yazı almak kendisini pek mutlu ederdi...

İşte bu fikir ve istekle layık olan arzulu cümleleri hemen önündeki bir kâğıda kaydetmeye başladı. On dakika sonra, iki kâğıt değiştirmek şartıyla, dünyanın en hararetle, en kışkırtıcı aşk mektubu hazırlanmış denilebilirdi ve bir saat arayla, İstanbul'un iki yüksek hanımefendisine ayrı ayrı iki âşıkane mektup yazmakla pek hoşnut olarak mektubu hemen temize çekti ve postaya gönderdi. Hem bu işi yapıyor hem de kendi kendine aynı zamanda, “Sonra, aynı şeyi bize daha haklı bir şekilde yapan kadınlara lanet ederiz... Dalila³⁵ olurlar, hain, kalpsiz, vefasız olurlar,” diye kendine hayret ediyordu. Özellikle çoğu zaman kadınlar kendileri sebep olmayarak yalnız kendilerine bildirilen arzuya zayıflık gösterirler ve rehavete kapılırlar, hâlbuki o ise, kendisi aşk icat ediyordu.

Kendi kendine, “Affedilmen mümkün değil Bülent... Canavarsın. Canisin... Hiçbirisine layık değilsin...” diyordu. Fakat bakalım ikisi tarafından da beğeniye erişebilecek ve izin verilecek miydi? Ve eğer ikisi tarafından da iyiliğe ve güler yüze erişirse ikisini birden idare etmek kabiliyetini kendisinde bulmakla beraber, şimdi bunun hakkında şüpheli görünerek kendisini mazur görmek istiyordu fakat hainliklerinden ve az çok daima Dalila olduğundan şikâyet ettiği kadınlar da dinlense kim bilir böyle nasıl anlamsız bahaneler öne sürerlerdi.

Sonra, haklı bir cevap bulamayınca gülümseyerek “E canım, hep onlar hıyanet edecek değiller a... Biraz da biz yapalım. Hem daha iyi değil mi? Biraz intikamımız alınmış olur,” sözlerini söyledi.

35 İncil’de bahsedilen ve eşine ihanet eden bir kadın

IV

Bülent, İclal ve Münevver Hanımlara yazdığı mektuplarının cevabını her saat daha da artan bir endişe ve heyecanla bekliyordu. Başka bir şeyle meşgul olmuyor, İclal'in ne yolda bir cevabına erişeceğini ve Münevver'in nasıl karşılık vereceğini merak ederek her an hayalinde canlandırdığı ihtimallerle uğraşıyordu.

Üçüncü günü kalemine gittiği zaman masasının üzerinde sayfalar arasında, yine İzmir'den gelen mektup şeklinde ve kâğıdında bir zarf görünce, beklenen saldırının ilk alametini gözlemleyen istihkâmlarının³⁶ dayanıklılığına, savunma kuvvetine güvenen bir general vaziyetiyle tebessüm ederek, "Oo, o.. Oyun devam ediyor, zaten dememiş miydim? Yemin edebilirim ki bunda, benden bir cevap istiyor ve imzasını da koyuyor... Fakat beni ne kadar saf kalpli zannediyorlarmış," sözlerini söyledi.

Ve koltuğuna oturarak acele etmeden fakat yine heyecandan da tamamen sıyrılamayarak zarfı yırttı, içindeki ince kâğıdı çıkardı ve okudu:

Evet beyefendi, yine o kız... Fakat bu sefer mahcup ve perişan, ricacı ve merhametinizi isteyen bir tavırla huzurunuzda çıkabiliyor. Geçen mektubumda kimliğimi sizden gizleyerek isimsiz bir mektup gönderdiğim zaman bunu bu kadar çabuk size açığa vuracağımı ve teslim edeceğimi zannetmezdim fakat bu sefer yine kendi ismimi vermediğimi mazur görürsünüz ve lütfen beni affedersiniz değil mi efendim? Özellikle, size temin ederim ki bu mektubum son mektup olacaktır..

Bunun sebebiyse, son eseriniz olan 'Güzide'nin başındaki ithafta 'benim soylu ve ulvi şairim Shelley' dediğiniz İngiliz şairi hakkında derin bir merakla duyulanmaktayım. Sizin gibi bir yazarın 'benim şairim' demesi için bu adamın

36 Düşmana karşı savunma için yapılan yer, savunma amacıyla arazi üzerinde yapılan her türlü inşaat ve siper

ne derece ayrıcalıklı bir şair olacağını düşünerek eserlerini görmek arzusuna düştüm fakat elimde bulunan Fransız yayımcıların kataloglarında o kadar araştırmama rağmen hiç böyle bir isme tesadüf edemedim. Bu eğer bahsettiğiniz kadar büyük bir şairse, mutlak eserleri Fransızcaya tercüme edilmiştir. Gerçekten tercüme edilmişse hangi yayımcıda bulunabileceğini lütfen bildirmenizi son derece rica ederim. Daima saygı ve hürmetle efendim...

Ve imza yerine, “Moda’da Hariciye³⁷ kâtiplerinden Kerim Bey’in kızı hanım vasıtasıyla Cemile...” ismini görünce, “Vay bizim kızın ismi...” dedi; bu mektup bütün umduğunun dışındaydı. Bu sonuncu mektubu olacağını söyleyen bu hanım yahut bey... Hayır, hayır büyük ihtimalle bu bir hanım... Lakin demek ki bizde de böyle şeylere bu kadar meraklı, bu kadar araştırmacı, bu kadar ruhu edebiyat ateşiyle parlayan hanımlar vardı!

Eserini okuyan ve kendisini takdir eden erkeklerden acaba kaç tanesi *Güzide*’nin girişinde ismi geçen bir İngiliz şairi hakkında böyle bir merak ve araştırma arzusu hissetmişlerdi? Kendi kendine, “Ah kadınlık, özellikle bu kadar ince, bu kadar araştırmacı, bu kadar hassas bir kadınlık!” diye düşündü.

Ve bu uzak hayale karşı ruhu şükran dolu ve büyülenmişçesine, hemen oturdu. Tedbirli davranmayı gayet sevdiğinden, son bir uyanıklık eseri olmak üzere mektup sahibini yine erkek farz ederek şu mektubu yazdı:

Bir vakitler Fransız hikâye yazarlarından Octave Feuillet’in³⁸ senelerce mektuplaştığı genç bir kadının ihtiyar bir Alman profesörü çıktığını okumuş ve onu gülmeye ve alay etmeye layık bulmuştum. Gülünç olmaktan o kadar korkarım ki tedbirli davranmak için elimden geleni yapmakta beni mazur görürsünüz zannederim efendim...

37 Hariciye Nezareti: Dışişleri Bakanlığı

38 Octave Feuillet (1821-1890), Fransız romancı ve oyun yazarı

Geçenlerde Servet-i Fünun'da genç bir yazar bir peçenin altından ala renkli Hohenzollern³⁹ bir bıyık çıkarıyordu. Ben de sizin bu ikincisiyle mutlu olduğum ve şeref duyduğum mektubunuzun altından ala renkli Hohenzollern olmamakla beraber bir bıyık çıkmasından korkmasaydım pek bahtiyar olurdum. Çünkü son senelerde, erkeklerimiz, millete bahşedilen özgürlüğü böyle kadın imzaları altında fikirlerini açığa vurarak kullanmayı tercih ediyorlar.

Herhâlde ister bir bey ister bir hanım olunuz, sorduğunuz şeylere cevap vermemeyi nezakete uygun bulamayarak, size bildirmeye sabırsızlanmaktayım ki İngiltere'nin ve belki bütün şiir dünyasının en soylu ve en kuvvetli bir şairi olan Shelley, tabii Fransızcaya tercüme edilmiştir. Eserleri üç cilt olmak üzere eski yayımcı Savin'de bulunur. Fakat zannederim baskısı kalmamıştır; herhâlde, bir kere sordurunuz, araştırınız efendim... Kendisi hakkında Fransızca birtakım edebî incelemeler ve biyografisine dair eserler varsa da bunların sizi ilgilendireceğini zannetmeyerek, onlardan bahse lüzum görmedim.

Herhâlde, yalnız bir hanımın değil, bir Türk beyinin de Shelley hakkında merak beslediğini bilmek benim için bir mutluluktur. Özellikle, bu merakın benim eserimin incelenmesi sonucunda ve benim tavsiyemle ortaya çıktığını öğrenmek o kadar bir mutluluktur ki bunu sizin sayenizde hissettiğim için size kendimi teşekkürle borçlu görürüm... Aynı zamanda hakkımda söylediğiniz beğeni ve iltifat için de en samimi teşekkürlerimi bildirmeye acele ederim.

Mektubun kâğıdının, şu ifadenin, şu merak ve araştırmanın arkasında gizlenen kadın ve özellikle genç kız vücudu

39 Hohenzollern Hanedanı, 12. yüzyılda Svabya'da ortaya çıkmış, 1525 yılında Prusya Düklüğü'nün başına geçmiş, 1701'de Prusya Krallığı'nı kurmuş, 1871 yılında ise Alman Ulusal Birliği'nin kuruluşuna öncülük ederek Alman İmparatorluğu'nu kurmuş bir kraliyet ailesidir. Bu tarihten başlayarak 1918 yılında Almanya'da Weimar Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar olan süre boyunca Alman İmparatorları bu aileden çıkmıştır. Hohenzollern bıyığı ise bu hanedanlıktan gelmektedir. Tipik yukarı kıvrık bıyık anlamındadır. Bir zamanlar Osmanlı'da da moda olmuş bıyık türüdür. (y.h.n)

hakkında arzulu ve hararetli bir merak hissediyor ve “Ah ne nefis ve ince yaratılışlar var...” diye düşünüyordu. Tabii, bir kere, bu kadar nefis ve ince bir yaratılışın varlığını görür görmez, onun hakkında gayet kolaylıkla bir büyülenmişlikle, derin ve uzaktan bir büyülenmişlikle ruhunu titreyen bir hâlde buluyordu.

Eğer bu gerçekse ve böyle bir genç kız varsa, ona sevmek ne mutluluk, ne doyulmaz, ne sonsuz bir mutluluk olurdu!

O gün saatlerce, ruhu bu isteğin gönlünü okşamasıyla kendinden geçmiş ve sersemlemiş bir hâlde kaldı. Akşamüstü, yine bu isteğin baskısı altında kaleminden çıkıp köprüye inerken, gazete idarehanesine⁴⁰ uğradı. Artık, her sabah, her akşam oradan geçerken, “Mektup var!” denilecek diye yüreği ümitli bir titreyişle dolu olarak uğruyordu. Bu sefer idare memurunun kendisine yine anlamlı bir tebessümle gülmesiyle yine kalbi hopladı, memurun yine aynı ne olup bittiğini anlamak isteyen bir tavırla uzattığı mektubu aldı. Durmaksızın, hiçbir düşünceye meydan vermeden sokağa fırladı. Hem yürüyor hem de zarfı yırtmış mektubu okuyordu.

İclal Hanımefendi bu mektubunda iltifatını artık o derece esirgmeden söylüyor ve kendisinin “yüce iltifatına” o kadar samimi teşekkürler ediyordu ki, “Sonunda. Sonunda!” diye derin bir ferahlık duymaktaydı. Bu mektupta kendisi gibi kuvvetli ve saygın bir edibin beğenisini ve iltifatını kazanmanın pek parlak bir mutluluk olduğu tekrarlanıyor ve genç kadın, özellikle, eserlerine karşı hissettiği hayranlığı saklamayarak kendisine, “Ruhu yücelten birkaç damla gözyaşı borçlu,” olduğunu itirafa kadar ilerliyordu. İclal Hanımefendi’nin kendisine lütfedilen bu sözleri onu o kadar memnun etti ve sevindirdi ki köprüye kadar uçuyormuş gibi, uçarcasına bir yürüyüşle indi.

Evet, acaba bunların hangisi gerçekleşecekti? İclal mi Münevver mi? İşte köprüyü geçip tünel ile Beyoğlu’na çıkın-

⁴⁰ Gazete, dergi vb. yayınların yazı işlerinin yürütüldüğü yer

caya kadar hep bu soruyu kendi kendine sormaktaydı. Ah, bu kadar yüksek arzular peşinde günlerce, belki haftalarca yorulup ikisine de en acı bir vedaya mecbur olursa ne yapacaktı?

Fakat bu kadar umduğunun üzerinde bir başarıyla yürüyen ilişkinin öyle bir ümitsizlikle sonlanacağını zannetmek bir hata olmaz mıydı? Gerçi, Münevver Hanımefendi de daha bir cevaba tenezzül etmemişse de kadına, şaşkınlığı ve hayreti, özellikle düşünmesi ve karar vermesi için en aşağı beş altı gün vakit bırakmak uygun olmaz mıydı? Hatta bu vakit geçip de yine cevap alamazsa, bunu şaşkınlık ve hayretin derinliğine yorup yoksa reddedilmeyeceğine emin olarak bir hamle daha yapmak daha tedbirli bir hareket değil miydi?

Mutlak, mutlak, bu iki kadınsal aydınlıktan birine olsun erişmek isteği varlığını o kadar kıskırtıyordu ki ruhunun, hangisi olacağını belirleyemediği hâlde, bu hislerini güzellik ve kadınlık kokusuyla dolduracak kadına karşı şimdiden derin ve ciddi bir coşkuyla dolduğunu hissediyordu.

Ve bu kendinden geçmişlik ve coşkuyla sarhoş, planının uygulanışına göre, istediği gibi yönlendirilen ve idare edilen savaşının zafere doğru yürüdüğünü gören bir fatihin galibiyet tavrıyla gözlerini süzerek gelecek hakkında hazırlıklara ve hayal kurmaya başladı. Yalnız, ufukta bir endişe bulutu vardı. O da Münevver Hanım'dan hiçbir cevaba erişememek ihtimaliydi. Fakat tıpkı, gönderdiği askerlerin ele geçirilmesi istenilen siperlerde başarıya ulaşamayıp geri çekilmeleri üzerine, zafer kazanmak için yeniden asker göndermeyi lüzum gören generaller gibi bir mektup daha yazmak gereğini onaylıyordu; kendi kendine, "Dur hele bir kere beş altı gün olsun geçsin... O kadar telaşa lüzum var mı ya..." diyordu.

Nihayet altıncı gün de gelip yine sekize kadar bekledikten sonra Münevver Hanım'dan bir mektup alamayınca, bu ikinci defa saldırıya geçmek için karar verdi. Aynı gün İclal Hanım'a da bir cevap yazmıştı; bu cevabında, özellikle

uzun ve süslü açıklamalarla ruhunun bu duygudan yoksun ve kısır muhit içinde anlaşılmayarak öksüzlük içinde mahrum ve talihsiz bir şekilde sürünmesinden bahsetmeye yani “Bu öksüzlüğü ödüllendirmek size düşer!” demeye kadar ilerlemişti.

Nasıl, Münevver Hanım mektubunu cevapsız bırakmıştı öyle mi? Ah, demek ki onun mektuplarını cevapsız bırakacak hanımlar da bulunabiliyordu? Ve vazifesinden emin olanlara has kendinden emin bir tebessümle, “Bakalım görürüz!” diye, en ateşli, en imdat dileyen bir mektup yazmaya başladı.

Buna ilk satırlarında, affını isteyerek başlıyordu; kendi kendini affa layık göremediğini, nasıl cesaretle o ilk mektubu yazdığını kendi kendine sorarak keder ve pişmanlıktan harap olduğunu ilave etti. Yalnız o hareketin sebebini anlatır ve açıklarsa, kendisinin şefkat ve iyilikle dolu olduğundan şüphe etmediği kalbinin derin, can çekişen bir merhametle kendini affa yönlendireceğinde şüphe etmiyordu. Çünkü kendisi senelerden beri İstanbul hayatında, ruh ihtiyacını takdir edecek kadar yüce ve nazik bir aşk ve mutluluk arkadaşı aramaktaydı. Fakat her tecrübesinde başka bir yarayla harap olarak, sonunda bu arzusundan vazgeçmek üzereyken kendisiyle mektuplaşma esnasında kendisinin ne derece seçkin ve görülmemiş bir ruha sahip olduğunu en inkâr etmesi mümkün olmayan kanıtlarla görerek hayran olmuş ve tutulmuş, kalbinin elinde olmadan, bilmeyerek bağlılık kazandığını hissetmişti. Evvela, haftalarca, o en ciddi meselelerden bahseden mektuplarla meşgulken, bu bağlılığı gösterecek ufak bir kelimenin de sözlerinin arasına karışma ihtimaline karşı büyük korkular geçirmiş, sonunda, bir gün, sabır ve dayanma kuvvetinin sonuna gelip çaresiz bir şekilde her şeyi itiraf edeceğinden korkmakta ve titremekteyken, işte geçen gün, bu o kadar korktuğu felaket meydana gelmişti... “Fakat ah ya Rabbim!” diyordu ıstırapla, “Eğer nefretinize uğramaz ve reddedilmezsem dünyada bir varlık için ne kadar mutluluk

mümkünse ben de o kadar sarhoş olacağım ve aydınlık kalacağım... Fakat affınıza erişmek bile o kadar derin bir mutluluk olacak ki bu lütfunuza da ne kadar minnettar olacağımı tarif edemem...”

İşte, bu şekilde, üç sayfa doldurdu. İsteddiği mutlak ya affı yahut kabul edildiğini müjdeleyen bir lütuf mektubuydu. Bu mektubu temize çekip de bir kere daha okuduğu vakit zafer kazanmışçasına “Eğer şimdi elinden gelirse yine cevap vermesin!” dedi.

Bugünü takip eden günlerde saatler artık yürümüyor, vakit yavaşça ve inatla duruyormuş gibi zannıyordu fakat mektuplarını göndereli üç gün olduğu hâlde ne Büyükdere’den ne de Büyükada’dan bir cevaba erişemeyince güveni sarsıntıya uğramaya başlamış, yalnız zaten kazanmamış olduğu Münevver’i değil, o kadar elde saydığı İclal’i de bir uygunsuz sözle gücendirmiş, elden kaçırmış olduğuna endişe etmekte bulunmuştu, “Ah acaba ben mi acele ettim?” diyordu. Evet, o cevap tarzı için acaba ilişki henüz yeteri kadar sıcaklık bulmamış mıydı?

Kendi kendine eğer böyle bir mahrumiyete uğrarsa asla bu telaşını, bu tedbirsizliğini affedemeyeceğini tekrar ediyordu. Ruhunu zapt ve işgal etmiş olan endişe, bazen ümitsizliğe ve ümitsizlikten derin bir ıstıraba kadar düşüyordu. İşte, bu ıstırap buhranları içindeydi ki İzmir’den üçüncü mektubunu aldı ve ruhu, birdenbire, ömründe şimdiye kadar bu şiddette ilk defa hissettiği mutluluk ve ferahlıkla sarhoş oldu ve nurlarla dolu bir şekilde kaldı.

Genç kız bu mektubunda diyordu ki:

Cömert mektubunuz ve verdiğiniz kıymetli bilgilerden dolayı ne kadar minnettarsam hakkımda gösterdiğiniz şüphe ve kötü zannınızdan dolayı da o kadar şaşkın ve hatta üzgünüm. Eserleriniz hakkında edindiği derin hayranlığı göstermek için günlerce tereddütlerden sonra size mektup yazmak cesa-

retini göstermeyi bir genç kız için pek fevkalade bulduğunuz anlaşılıyor, zira bu mektubun bir kadın değil, bir erkek mektubu olduğunu zannediyorsunuz... Şüphesiz, bunun da ismini ve ailemin ismini vermediğimden ileri geldiği aşîkârdır.

Fakat ah ya Rabbim, beyefendi nasıl istersiniz ki, bir genç kız, özellikle bir Müslüman kızı, eserlerini okuyup da ruhunda hissettiği hayranlığı bir yazara yazmak cesaretini kendi ismiyle gösterebilsin. Sizin gibi bir yazara mektup yazmak... Bu o kadar zor, o kadar tereddüt gerektiren bir cesaretken, aynı zamanda da usulen ve her bakış açısından da yasak olduğunu lütfen göz önüne alırsanız bir kere ruhumu zapt etmiş olan teşekkürden ve hayranlığımı yazmaktan kendimi men edememekle beraber, size ismini de vermediğimden dolayı beni mazur görür, affınızdan mahrum bırakmazsınız zannederim...

Bir kere, bu aştan emin olsam, sizin zannınız gibi bir erkek olmayıp, en temiz bir vicdana sahip, en samimi bir kadın okuyucunuz olduğumu ispatlamak o kadar kolaylaşır ki. Size karşı gösterdiğim saygı ve hürmet hislerinde ne kadar samimi olduğumu ispatlamak için size, hatıranıza müracaat edeceğim. Bundan tahminen yirmi, yirmi beş gün kadar önce siz, bir akşamüstü, Şişli'de Madam Saryan'ın evine bir ziyaret vermiştiniz; burada size bir genç Matmazel takdim olunmuştu ki bu genç kız şüphesiz sizi manasız kızarmaları, inatçı sessizliğiyle hayret ettirmiştir; bugün size şu satırları yazan ve bundan evvel yazdığı diğer mektubun sahibi işte bu genç Matmazel, daha doğrusu bu genç hanımdır. Pek şaşırmış olduğunuzu zannediyorum fakat vereceğim açıklamalar bu şaşkınlığınızı sona erdirecektir.

O gün ben de sizin gibi, gayet sevdiğim ve ayrı bir hürmetimin olduğu Madam Saryan'la kız kardeşini ziyaret için evlerine gitmiştim. Daha oturalı on dakika olmamıştı ki pencerenin önünde duran Madam Saryan sizin geldiğinizi haber verdi. Ben hemen kaçmak için kalkmışım fakat Madam ve Matmazel, beni bir Matmazel olarak takdim edeceklerini söyleyerek,

sizi tanıtmak için, zorla oturttular... Ben her ne kadar kabul etmemek istedimse de siz o esnada kapının önüne gelmişsiniz... Daha fazla ayak direme ve ısrar, hiç sevmediğim fazla bir hareket, bir küstahlık olacaktı ve işte böylece, erkekten kaçmaya başladığım altı seneden beri, ilk defa olarak, sizin huzurunuzda, çıplak olarak varlığımı göstermeye mecbur oldum... Beni menekşeyi fevkalade sevdiğim için arkadaşların arasında meşhur olan ismimle size "Matmazel Violet"⁴¹ diye takdim ettiler. Fakat sizden saklamayacağım ki sonunda Madam ve Matmazel'in beni ikna edememeksizin o kadar övdükleri ve methettikleri şu Türk şair ve edibini gözlerimle görüp kulaklarımla işiteceğimden memnun olmamış da değildim...

Hemen itiraf edeyim ki sizin yanınızda sözlerinizi dinleyerek geçirdiğim dakikalara ve bu itiraf cesaretine müsaade eden bugün İzmir'de bulunuşuma da aynı derecede minnettarım. İlk mektubumda arz etmiş olduğum şekilde, bugün pişman olduğum düşüncesiz bir inatla, nasılsa mektepte edinilmiş olan bir fikre uyararak Türklerden o kadar nefret ediyordum ki inkılapta gözle görülür bir şekilde gösterdikleri kahramanlıkla beraber manevi yönden onların daha asırlarca eğitime ve ilme muhtaç olduğunu görerek niçin manevi ve medeniyet yönünden bu kadar geri kalmış, işe yaramaz ve miskin bir millete mensup olduğumu kendi kendime son derece büyük bir kederle düşünürdüm. İşte, bu buhranların en şiddetlisi içindeydim ki size tesadüfüm beni canlandırdı. Çünkü hemen size itiraf etmek benim için büyük bir mutluluk olacak: Bana bir cihan bahşettiniz, herhâlde, sizin gibi bir tane yazarı bile olsa bu millet iftihar etmelidir. Çünkü olağanüstü kabiliyetini ispatlaması için siz en muhteşem bir örnek olursunuz... Ve çünkü o gün Madamların yanında beyan ettiğiniz fikirler o kadar benimkilerin aynıydı ki size şaşkınlık ve hayretle bakıyordum. Bir Türk gencinin bu kadar tarafsız, bu kadar yüce ve asil ve aynı zamanda geniş fikirlere sahip olmasını zannetmiyordum.

41 Fr. Violet: Menekşe

Sizden ayrılır ayrılmaz, aylardan beri Matmazel Suzan'ın tavsiyesine rağmen düşünmeye tenezzül etmediğim eserlerinizi aldım ve hepsini bir ateş nöbeti içinde okudum; size yemin ederim ki ömrümde bu kadar derin bir tesirle etkilenmediğimi hatırlamıyorum. Diyebilirim ki ben o zamana kadar sizin bu eserinizi okuyup her bir noktasıyla bu kadar duygulanmak için yaşamıştım. Beni hatta hiçbir Fransız yazarı o inkârı mümkün olmayan kudretleriyle beraber, bu kadar heyecan ateşi içerisinde bırakamamış... Zannedirim bu etki, bu eserlerin kendi kanımdan, kendi ırkımdan ve kendi dilimden bir adamın eserleri olduğu için meydana geldi.

Sizi tebrik ederim beyefendi ve tekrar ederim ki inkılap bana bir milleti kazandırmıştı fakat siz bana bütün bir edebiyatı bahsettiniz ve o kadar maneviyata hayranımdır ki genç Türkler bütün dünyayı fethetseler, bana sanat ve edebiyatın bahşedeceği bu zevk ve düşünceyi bahşedemezlerdi. İşte, bu zevk ve düşünceyi yalnız başına sizin 'Güzide'niz bağışladı efendim... Hâlbuki sizin yalnız 'Güzide'niz yoktu, daha beş altı cilt eseriniz olduğu gibi, nasıl kötü bir dikkatsizlik sonucuyla olarak affedilmesi mümkün olmayan cahil bir inat sebebiyle haberdar olmadığım diğer arkadaşlarınızın da eserleri vardı ki bunların her birinin beni ne kadar memnun ve minnettar ettiğini siz düşününüz...

Yalnız 'Şayan', o ilk romanınızın basılı nüshasının kalmadığını haber aldım. Nasıl, bizde de demek ki eseri épuisé⁴² olan bir yazar bulunuyordu öyle mi? Fakat İstanbul'daki dostlarıma yazdım, mutlak bulup bana göndermelerini rica ettim, bugün yarın alırım zannedirim...

Şimdi emin oldunuz mu efendim?

Sizi temin etmek memnuniyetiyle saygılarımın kabulünü rica ederim.

Nasıl, nasıl? Violet, o gün kendini incelik ve güzelliğiyle o kadar kendisine çekmiş ve büyülemiş olan o genç kız bu

42 Fr. épuisé: Baskısı tükenmiş olan

Türk hanımıydı ve sonra, bu hanım kendisine bu mektupları yazıyordu, öyle mi?

Bülent, bu habere, ruhunun bütün genişlik kabiliyetiyle derin ve sonsuz bir ferahlıkla sarhoş ve huzur doluydu. Mektubunu tekrar tekrar okuyor, “Nasıl?” diyordu, “Demek, Violet, o kadar çekici ve güzel olan genç kız, bir kere bir Türk hanımı ve sonra da bana bu lütuf mektubunu yazıyor, öyle mi?” ve o Matmazel’in bir Ermeni, bir Rum olmayıp bir Türk olmasına son derece memnun oluyordu. Zira bu genç kızın bu kadar yakınlığını çekebilmesi onun Türk olduğu için değil miydi? Hristiyan kadınlarını Türk erkeklerinden ayıran kayıtlar ve engellerin böylece ara yerden kalkması kendisini son derece minnettar bırakıyordu. Memnuniyetinden son derece heyecan hissediyor, “Demek gerçek, öyle mi? Gerçek... Demek Matmazel Violet bir hanım... Ve bu hanım bana bu mektubunu lütfediyor?” diye yüz kere kendisine soruyordu.

Sonra, tekrar yine onu, o gün gördüğü gibi, bütün meleklerle has saflığıyla, bütün soylu temizliğiyle zihninde şekillendirmeye çalışarak, gözünün önünde bulundurmaya uğraşiyor, hafızasını yorarak o günkü görüşmenin ayrıntılarını canlandırmaya ruhunu harcıyordu. Bu mutlulukla ruhu o kadar heyecanlı ve titreyiş doluydu ki bu heyecan arasında, istediği gibi bir mektup yazamayacağını görerek cevabını öbür güne erteledi. Öbür gün, sabahleyin, telaş ve büyük bir arzuyla kalemine dönerken, gazete idarehanesinin önünden, o her gün acele ve heyecanla İclal Hanım’dan mektup olup olmadığını sormak için girdiği kapıdan farkında olmaksızın on on beş adım attıktan sonra, hatırlayıp kendi kendisine gülererek “Ne çabuk unuttun?” diye döndü ve idare memurunun atılan onluklara karşılık bir şeker yahut bir kartpostal veren makineleri gibi, aynı tavır aynı tebessümle kendisine uzattığı mektubu hemen kalbini heyecansız bularak aldı. Kalem gidinceye kadar, mutlak anlayışlı olduğuna emin olduğu cebindeki mektubun sahibiyle Matmazel Violet’i karşılaştı-

maktan kendini alamayarak birisine karşı hissetmeye kendini hazır bulduğu taparcasına bir sevgiye karşı, diğerinin onun yanında bakmaya bile layık olmadığını düşünürdü.

Fakat öyle olmakla beraber kaleme gelip oturur oturmaz, mektubu çıkarıp merakla okudu. Bu mektup, baştan aşağı o kadar süre kendisince en değerli bir arzu olan o karşılıksız güzelliğin, saldırılara daha fazla dayanamayarak teslim olan bir kale gibi teslim olduğunu açıklıyor ve güvence veriyordu. Genç kadın Bülent'in, o kadar senelerdir rast gelemeyerek aradığı ruh arkadaşının kendisi tarafından da aynı özleyiş ve hararetle aranıldığı hâlde, kendisinin de mahrumiyetten ve acılardan başka bir şeye erişemediğini büyük bir kederle açıklıyor ve "Ben de bütün ilişkilerim arasında kimseden kalbimin şimdiye kadar beklediği lütuf ve samimiyete ulaşamamasından dolayı kederliyim. İlk defa sizin bu mektubunuzun yankısı şefkatle ve incelikle ruhuma hitap ediyor ruhumun en derin yaralarını titreyişe getiriyor.

Eğer mümkün olsaydı, bu ilişkiyi sürdürmek isterdim; bu felaketler memleketinde, herkesin bakışlarından saklı kalmamanın mümkün olacağını bilseydim, hemen her gün akşamları çıktığım Bendler Yolu'nda size tesadüf etmek ümidiyle mutlu olurdum ve birbirimiz için ne derecelerde kıymetli birer arzu arkadaşı olduğumuzu kolaylıkla görmek fırsatına erişmiş olurduk," diyordu.

Kendi kendine, "Bu âdeta bir mülakat veriyor," sözlerini söyledi.

Gariptir ki, bu teslimiyet kalbine umduğu kadar şevk ve mutluluk vermekten pek uzak kaldı. İlk mektubunu aldığı zaman daha mutlu olduğunu hatırladı; fakat aynı zamanda, şu anda, bu mektuba karşı kayıtsız denecek kadar neşesiz kaldığı hâlde, varlığı en derin bir sevinçle memnuniyet ve zevkten titremekten de geri kalmıyordu. Kendi kendine bu hâlin sebebini itiraftan aciz kalmayarak İzmir'den gelen dünkü mek-

tubu bir kere daha okudu ve oturdu ilk iş olmak üzere ona bir mektup yazdı. Buna en samimi bir teşekkürle başlayarak, “Ben size bir edebiyat kazandırmış olayım fakat siz bana edebiyatta ve özellikle bizim edebiyatlar gibi, beğeni ve iltifattan mahrum bir edip hayatında, en yüce bir zevk, yani sizin gibi nadir bir varlık tarafından takdir olunmak zevkini bahşettiniz...” diyor ve daha sonra, henüz ismini yazmadığını sitem sebebi görerek “Aynı zamanda henüz isminizi bana bahşetmediğiniz için pek üzgünüm. İstesem hiçbir şey beni menedemez, şimdi bir arabaya atlayıp, Madam Saryan’a giderek hakkınızda gerekli olan bilgileri alabilirim... Fakat bu hareketi sizin izniniz olmaksızın, yapılması en büyük bir cinayet saydığımı emin olunuz. Yalnız, bana son bir güven eseri olarak kimliğinizi bildirirseniz size son derece minnettar olacağım gibi, onu en kutsal, en yüce bir hayat sırrı olmak üzere saklayacağımı temin ederim...” sözlerini ilave ediyordu.

Bu mektubu, henüz yazmış, daha zarflamamıştı ki odacı bir mektup getirdi. Daha zarfı onun elinde görür görmez renginden ve yazısından tanıyarak dudaklarında bir tebessüm meydana geldi. Demek, Münevver Hanımefendi de nihayet, sessizliği ve nazlanmayı bırakarak o da cevaba tenezzül etmişti. Bu azametli⁴³ hanımefendinin ne yolda bir cevap verdiğini merak ederek hemen zarfı yırttı. İçinden mektubunu çıkararak erkek yazısı gibi iri yazıları okumaya başladı. Münevver Hanımefendi, “Dört beş gün arayla lütuf buyurulan iltifât mektuplarınızı aldım,” diye başlayarak bunların şaşkınlık sebebi olduğunu gizlemiyor ve aşk hakkında güç beğendiğine dair bir felsefe ileri sürdükten sonra daima yüksekte uçan ruhuna layık bir aşkı bugün bulmanın mümkün olmadığını yakinen bildiği için bugün aşka veda etmiş olduğunu itiraf ediyordu. “Bu çevrede bir erkek ile bir kadının görüşmesi, konuşması mümkün olamıyor, nasıl olur da sevişmesi mümkün olabilsin?” sorusunu sorduktan sonra, kendisini anlayarak bu aradığı aşkı verebilecek bir erkeğe

43 Büyük, ihtişamlı, haşmetli, muhteşem

rast gelse kalbini, hislerini ayaklarının altına atacağını temin ediyor ve mektubunu, “Heyhat, acaba bu tesadüf mümkün müdür? Evet, söyleyiniz, beyefendi, bu mutluluk mümkün mü?” sözleriyle bitiriyordu.

Kendi kendisine, “Tuhaf şey... Lakin bu ne kadar hazır ve bekleyişte bir kadınmış,” dedi. Demek, hayat verince o kadar lütuf ve cömertlikle bahşediyordu; yoluna, aynı zamanda, hatta aynı günde gibi, üç kadın çıkıyordu ki bunların üçü de ayrı ayrı kendisini sarhoş edip büyüleyebilirlerdi. Her biri bir hayat mevsimini lütuf ve güzelliğiyle süsleyebilecek bu birbirlerinden pek farklı ve pek çeşitli kadınlıkla ilgili çiçeklerin hepsinin de bir anda doğuşu hayatının gayet uygun ve bağışlayıcı bir mutluluk saatini yaşamak üzere bulunduğunu kendine telkin ediyordu. Şimdiye kadar hayatında nadiren çiçeklenmiş böyle ayrıcalıklı ve parlak tesadüfler kendini canlandırıyor ve “Acaba hangisi?” diye soruyordu. Çünkü her ne kadar İzmir’deki gencin parlaklığını diğerlerine tercihe hazırsa da acaba o da diğerleri gibi kendisine uygun bulunacak mıydı? Daha ismini bahsetme ve teslim etmeye tenezzül etmemiş özellikle bir genç kız için böyle bir hareket, böyle bir izin mümkün ve olabilir miydi?

Evet, acaba hangisi? Yoksa üçü de birden mi? Kendisini bu kadar sağlam ve tedbirli ümit edemeyerek buna cesaret edip kalbinin razı olmayacağını zaten biliyordu. O kadar zayıf olmasaydı kendisini tebrik etmeye layık görürdü. Ve birkaç gün evvel, İclal Hanımefendi’yi, bir erkek için erişmesi muhtemel olan en yüksek, en gösterişli bir aşk mükâfatı gibi kabul ederken bugün, hayatının ufkunda bütün bir mücevherlerle süslenmiş saltanatıyla doğmuş olan bir gençlik ve güzellik yıldızı kendisini daha şiddetle çekiyordu. Çünkü onu, o kadar ciddi, o kadar, o kadar temiz ve masum bir genç kız olarak farz ve tahmin ediyordu ki İclal Hanım gibi yasak ya da yasak olmayan birçok kere eğlence meclislerinin içerisinde bulunan, Münevver Hanım gibi görünürdeki ciddiyetine

rağmen size iltifat sunmak için en küçük bir davet bekleyen kolay bir güzellikle kıyaslaması mümkün olmaktan pek aydınlık, pek yüksekti. O, gayet gösterişli bir gerdanlıkta, hepsi birbirinden kıymetli birçok inciler arasında, emsalsiz saflığı ile en yüksek bir kıymete sahip yegâne, şahane, hükümdarlara yakışan bir tarzda bir inci gibiydi. Şüphesiz, gençliği ve temizliği, güzelliği ve ruhuyla yüz İclal ve bin Münevver Hanım'a değer bir kâinat güzelliği idi. Fakat acaba tenezzül edecek miydi?

Kalbinin en saf, en hararetili ve samimi bir özlemiyle, “Ah tenezzül etse...” diye temenni ediyor ve hiçbir vakit, bu yaşına kadar o kadar yüksekte uçan ve o kadar göklerde oturan isteklerin bu kadar güzelliğe dek yükselememiş, yetişememiş olduğunu; bu incelik, bu gençlik, bu zekâ, bu temizlikle bu kadar ilahi üstünlüklerin, böyle genç bir kızda toplanıp dünyanın en yüce bir yaratılış harikasının vücuda geleceğini düşünememiş olduğunu itiraf ediyordu.

Fakat ah, acaba yalnız cevap vermeye lütuf ve tenezzül edecek miydi?

Hatta, hatta, şairliği bu lütuf ihtimaliyle o kadar coşuyordu ki yalnız bu uzak ve imkânsız olan nefis ve seçkin kızla haberleşmek için, Münevver Hanım'ı, hatta o kadar zamandır en süslü bir hayat arzusu olmak üzere saygı gösterdiği İclal Hanım'ın aşkını ve kavuşmayı bile feda edebilmeye gücünün yettiğini hissediyordu. Evet, bu uzak ve imkânsız olan hayal... Fakat ne kadar imkânsız olursa olsun bu genç kız ayrıcalıklı bir asalet çiçeği idi ki bunun bir aydınlık dalgalanması, bir tebessüm çiçeklenmesi, güzel kokusunun bir uçuşuyla başka yüzlerce kadınların öpücüklerinden alınacak zevkten daha önemli, daha yaldızlanmış zevkler duyulması mümkündü. Evet, acaba nasıl seçkin ve nadir tesadüflerin lütfunun bir ürünü olarak bu yüce ve nadide çiçek bu verimsiz, bu kuru, kısır alanda çiçeklenebilmişti? Bizde, yani en özenli hanımların da sıradanlıktan kurtulamayarak en aşağılık kadınlarla

aynı ahlaki seviyede bulundukları, en kibar hanımların bu seçkinliği yalnız manasız ve nefret edilen bir kibirden ibaret bildikleri her türlü kadınlık asaletinden mahrum bu karanlık muhitte demek bu kadar ipek, bu kadar aydınlık, bu kadar güzel kokan bir genç kız da olabilirdi?

Ve gözünün önüne, ağırbaşlı ve gösterişli İclal Hanımefendi, beyaz şemsiyesinin ipek dantelleriyle gölgelenerek, şaşaalı, muhteşem, padişahlara yakışan bir tarzda Tarabya rıhtımında yahut Bendler Yolu'nda, baldırının üzerinde yücelik ve büyüklükle sallanan bir zambak gibi yahut Münevver Hanımefendi, ilk daveti aşırı bir istekle bekleyerek ciddi mektuplar yazmakla meşgul olduğu köşkünün balkonunda, çamların güzel kokulu gölgelerine dalmış olarak, özenli ve göz alıcı bir gül gibi, biri, şimdiye kadar rast gelememekle içi kan ağladığı arzu arkadaşına, diğeri, kendini anlayıp aradığı aşkı verecek erkeği bekleyerek görünüyordlardı ve sonra, ah sonra, orada... Orada, o uzak ve güzel İzmir'in hayatının göğsünde, bir genç kız, bir Violetçik, şuh ve zarif bir menekşecik, insanlığı süsleyecek kadar meleklerle yakışır olan seçkin nezaketinin temizliğiyle yalnız varlığını kendisi için süslenmiş bir mutluluk hâline yükseltiyordu?

Ah acaba lütfedecek, cevap verecek miydi? Artık, “Acaba hangisi?” diye düşünmeye bile lüzum görmüyordu. İşte o olacaktı, o, hatta ayda yılda bir resmî mektubuna erişmeye bile razı olacaktı. Hatta hiç cevap vermeye tenezzül etmese bile yine o olacaktı... Mademki, dünyada kendisinin yüce ideali bu kadar haşmet ve saltanatla mevcuttu, evet, mademki, bu nadide ve nadir çiçek bugün dünyayı renk ve güzel kokusuyla aydınlatıyor ve kokulandırıyor, demek ki, o artık hayatına, kuru ve kısır hayatına bir arzu tarafı bulmuş değil miydi?

O tenezzül etmesin, o hatta hiç cevap vermesin; uzak, uzak, semanın mavi derinliklerinden aydınlık ve parlak bir gençlik ve güzellik yıldızı gibi, onu hayalinde canlandırarak

tapınacaktı. Onun var olduğunu bilmek de en büyük, en güzel bir mutluluk değil miydi? O ruhunun süsleriyle kâinata şeref ve kıymet bahşeden o genç kızlığının ipeksi ve masum varlığı için can feda edecek kadar hararetli bir coşku hissediyordu ve bu coşkunun baskısı altında Münevver ve İclal Hanımların, masanın üzerinde, alışmadıkları bu soğuk ağırlamadan şaşkın durmakta olan mektuplarını kayıtsızca alıp asabiyetle çekmecesinin bir gözüne kilitleyerek, aylardan beri vücudunu kendine doğru çeken ve en hararetli bir takiple peşinde koştuğu hayat arzusunu artık bulmuş olduğundan onlarla meşgul olmaya tenezzül etmiyordu. Evet, artık karar vermiş ve ispat etmişti. Onlar gibi kirli aşklarla yalnız bir baharını değil, şuh ve renkli masum varlığıyla bütün hayatını bu asil ve yüce menekşe süsleyecek ve güzel güzel kokutacaktı...

BİR GENÇLİK HATIRASI

Birden ortaya çıkan bir samimiyetle bütün geçmiş hatıraların rivayetleriyle nakledildiği bir gece, dostumla hayatımızı kâh acı kâh tatlı düşüncelerle takip ederek birbirimize açtığımız geç bir saatti. Kâh karanlık bir sessizliğin kâh neşeli bir parıldamanın görüldüğü gözleriyle o beni saatlerce dinlemişti. Şimdi benim anlattığım bir olay nedeniyle, birdenbire canlanan bir hatıra huzurunda bulunmuş gibi, göğsünde derin bir üzüntü “ah”ı dumanlandı. Birdenbire keder hâline gelmiş bu hatıra, çehresinde derin bir hüsrân gölgesi meydana getirmişti. Ben bunları fark ederek olağanüstü bir aşk hikâyesi işiteceğime inandım ve sustum. Şimdi sıra ona gelmişti.

“Ah bu insan, hayatın elinde ne aciz bir oyuncaktır,” diye başladı. “Hayatımızı idare etmek için güya amacımız, aklımız, fikirlerimiz vardır. Bunlarla mutlu olmaya çalışır, bizi kuşatan tehlikeli işlerin ve zorlukların arasında kendimizi yönetir; felaketlerden, afetlerden korunmaya çalışırız... Hatta başarılı olduğumuzu düşündüğümüz olur. Hâlbuki heyhat... Bir kere ne ne yaptığımızı biliriz ne de neyin yararımıza uygun olduğunu... Dünyaya kör gelmişiz, kör yaşarsınız ve kör olarak ölür gideriz... Değil mi ki kaderimize hâkim değiliz; bilinmeyen kuvvetlerin elinde esiriz... Ben, o zaman yirmi beş yaştın bütün başarısı, bütün saltanatıyla sarhoş ve aydınlık bir hâldeydim. Şimdi, o zamanki resimlerimi inceliyorum da oldukça güzel ve hatta cazip bir delikanlıymışım. Hayatım, babamın servetinin gölgesinde zengin, özenilen ve imrenilen bir hayattı. Atım, arabam, her şeyim pek parlak, pek

biçimliydi. Hayatım ise, hemen her kadından lütuf ve iltifat görmeye alışmış; bu sayede etkisine, önemine inanmış şımarık, düşüncesiz bir genç hayatıydı. O esnada dostlarımdan birisi Kalamış tarafında bir köşkte bir hanımla gayrimeşru bir zevk hayatı içinde yaşamaktaydı. Ben bu dostumla pek laubali, pek teklifsiz olduğum için çoğu zaman onları ziyaret eder, ikisiyle de pek samimi, hatta pek mahrem bulunurdum. Kadın yirmi sekiz yaşlarında, sarışın, parlak bakışlı, şen ve şuh, özellikle sözüyle, tavrıyla pek cazip bir şeydi. Dostumun anlattıklarına bakılırsa kendisini dul olarak tanımış, sevişmişler. Bir gün haftada birkaç saat buluşmak kendilerine yeterli gelmediği için beraber oturmaya karar vermişlerdi. Beraber, gerçekten mutlu bir hayat sürüyorlardı. Ben, bu mutlu, neşe dolu hayattan zevk aldığım için sık sık gidip geldim. Bu köşke gidip gelirken, yanı başlarında, diğer bir köşkte oturan bir Hristiyan ailesinin iki genç kızını da bazen bahçede, bazen de balkonlarında görürdüm. Bu kızlardan birisi, büyüğü, ben geçerken rastladıkça derin derin, dalgın dalgın bakardı. Ben bu hâli iki üç hafta sonra fark etmişsem de daha maddi, daha başarılı maceralarla o esnada o kadar meşguldüm ki önem vermemiştim. Sonra bir gün, ben dostumun yanındayken bu iki kız kardeş, dostumun hanımını ziyarete geldiler. Bunlar, gerek sürdükleri hayat gerek konuştukları dil açısından hangi millete mensup oldukları anlaşılamayan şehrimize mahsus etiketsiz ailelerdendi. Mesela, kızlardan birinin ismi Madülen, diğerinin Belanş olması gibi; Türkçeyi Fransızca kadar değilse de oldukça akıcı bir şekilde konuşmakta ve Rumca da bilmekteydiler. Tabii tanıştırıldık. Büyük kız kardeş, Madülen; derin, şiir dolu bakışları olan bir genç kız, özellikle benimle konuşmaya önem vererek bana birçok soru soruyor, yalnız benimle meşgul görünüyordu. O kadar ki gittikleri zaman dostum da karısı da bu fazla meşguliyeti konuşmaya değer bularak eğlenmeye başladılar. Bense ilk andan, bu kızın benim için böyle bir eğlenceye hedef olmasına sıkıldım. Zavallı kızın bilmeyerek, fark edemeyerek açığa

vurduğu bu ilgisinden dolayı kendisine derin bir merhamet hissettim. Bu kadar genç, kalbinin zorlamasına karşı bu kadar aciz, böyle tecrübesiz görünen bir kızın bir aşka, hatta bir ilk aşka benzeyen ve kendisine her şeyi, her tedbiri unutturan bu bağlılığı ile eğlenmek bana pek zalim bir hareket gibi göründü. Böyle Hristiyan bir genç kız... Ben buna ne yapabilir-dim? Evlilik, bu mümkün değildi. Aşk ise... Bunu, ben, Fenerli¹ dilber hayalleriyle süsleyen ateşli ve sevda düşkünü hanımlar sayesinde daha ne güzellerini ne bereketlilerini buluyordum. Onun için bu aşka pek kayıtsızdım ve genç kıza ilk hissim açık oldu. Böyle beş on gün geçti. Fakat artık ben Madülen'e rastladıkça selam veriyor, hatta bazen durarak elini sıkmaya, birkaç söz konuşmaya da mecbur oluyordum. Yavaş yavaş her gelişimde Madülen'i beni bekliyormuş gibi ya balkonda yahut bahçelerinde bulmaya başladım. Bana karşı korkuyla karışık bir şekilde bakar, selamımdan emin değilmiş gibi çekingen görünürdü. Bu hâl, beni o kadar etkiliyordu ki çoğu zaman artık oraya uğramaya, kendisini biraz memnun etmek için daha fazla yanında kalmaya başladım. Bu ziyaretler, Madülen'in ahlak temizliğine, ruhunun masumluğuna beni hayran bıraktı. Bu kız, yalanın ne olduğunu bile bilmiyor denecek kadar saf, duygularını gizlemeye gücü yetmeyen; her sözü, her bakışı ruhunun samimi bir yansıması olmak üzere, bunu huy olarak edinmiş nadir bir şeydi. Bu kadar şeffaf bir mahlukun kalbini zapt eden böyle derin bir bağlılığı gizlemeyi ne kadar başaracağı belliyken, o gizlemeye çalışıyor ve gösterdiği bu dikkat, hakkında hissettiğim merhametin artmasına sebep oluyordu. Masum ruhunun bu ilk aşkını, o kadar acemice, o kadar çocukça ortaya koyuyordu ki acımamak mümkün değildi. O ay, zannederim bir temmuza rastlayan mehtap vardı. Ben her gece Fener'e geçerken dostuma ve Madülen'i bulursam kendisine uğrayarak biraz oturur, biraz konuşur öyle giderdim. Yine bir gece daha he-

1 İstanbul'un Haliç kıyısındaki tarihi semtlerinden biridir. Fener'de Osmanlı döneminde Rumlar ve varlıklı Museviler oturuyordu. (y.h.n)

nüz ay doğmamış, ortalık yaz gecelerine mahsus yıldızlı aydınlık ile yarı karanlık, yine oradan geçiyordum. Madülen'i yine orada gördüm. Arabayı durdurarak indim. Bahçeye gir-meyerek parmaklığın dışında durdum. Onun, parmaklık ara-sından ruhunun bütün temiz ve saf aşkıyla ısıtarak uzattığı elini sıktım. Bahçeye niçin girmediğimi sordu. Ben çabuk gideceğimi söyledim. Alışılmış bir şekilde yine gizlemeye çalışarak derin derin içini çekti. Bense tekrar bir merhamet hücumuyla bu kızın zavallı hayatını düşündüm. Güzel ve çe-kici varlığını reddetmeksizin belki teslim etmeye, hatta feda etmeye hazır olduğu hâlde benden beklediği karşılığı gö-remediği için nasıl kalbinin parçalandığını hayal ederek, dü-şünmeden, bu hareketin anlamını ölçmeden o esnada elimin yanında duran elini tutup dudaklarıma kadar götürdüm ve bunun samimiyet ve sıcaklık kokusuyla sarhoş olarak iki üç kere öptüm ve ayrıldım, geçtim, gittim... Heyhat benim için ani, firari, hemen unutulana bir zevkten başka bir şey olmayan bu hareketin o belki hiçbir erkek öpücüğü ile titrememiş olan el değmemiş ve sıcak vücut için ne derin fırtınalar meydana çıkardığını şimdi düşünüyorum da... Ah, yine tekrar ederim. Biz hayatımızda sağımıza solumuza körler gibi düşünmeden, ölçmeden keder saçarız... O gece kim bilir sabaha kadar bu öpücüğün şiir ve zevk dolu temasıyla nasıl çırpınarak buhran içinde kalmıştı? Üç dört gün sonra mehtabın on beşine gel-miştik. Ben yine sabahleyin dostumun köşkündeyken bu gece arabamla kendilerini Fener'e götürmemi rica ettiler, ka-bul ettim. Gece onları almak için köşke geldiğim zaman ka-dın, dostumun öğleden sonra İstanbul'a inmeye mecbur ol-duğunu, galiba gelmeyeceğini söyledi. Ben öfkeyle, 'Böyle şey olur mu ya... Siz bana söz vermiştiniz...' diye şikâyet ederken kadın, 'Eğer isterseniz hazır Madülen de görmek is-tiyor, bizi götürünüz, gezelim...' dedi. Ben hemen kabul et-tim. On dakika sonra ikisi de hazırlanmış, arabaya binmişler-di. Ben karşılarına oturmak istiyordum. 'Mümkün değil, mümkün değil...' diye engel engeldiler. Araba geniş olduğu için

ben de aralarına oturmayı kabul ettim, hareket ettik. Ey, o zaman yirmi beş yaşında ateşli bir genç olduğumu düşünür; semaların, denizlerin, kırların ayın ışıklarıyla sarhoş olduğu bir temmuz gecesi Fener’de bulunduğumuzu da unutmazsak böyle iki kadının arasında, ne hâlde olduğumu kolayca anlamış olursun... İşin tuhafı, bu gece Fener’de bir başka hanımla da bir randevum vardı. Fakat bu ancak bir bakışma randevusu olduğu için yanımdaki kadınların kız kardeşlerim olduğunu zannedeceklerdi. Az sonra o hanım da ortaya çıktı ve arabalar dönmeye başladı. Sağımda bir ihtiras kadını, solumda bir aşk genç kızı, karşımda belki yarın benim olacak diğer bir genç kadın, uzaklarda ayın yaldızlanmış cilveleriyle nurlarla dolu dağlar, denizler, adalar ve etrafımda zevk ile arzusunun hayhuyu² vardı. Bunun etkisiyle ben mutlu ve dehşete düşmüş bir hâlde âdeta uçuyordum. Ben, senelerden beri zevkten zevke, aşktan aşka, kadından kadına sekerek kanıksamış olduğum hâlde bu kadar etkilenirsem, ömründe belki böyle bir geceye ve böyle bir hâle ilk defa rastlamış olan, hırsı, her etkisi daha el değmemiş, titremeye hazır, kalbinde ilk aşkının ilk saadet dalgalarının çarpışmasını duyan Madülen’in ne hâllerde olması gerekirdi? Bu etki altında olmalıdır ki, kendi koluna değmekte olan sol kolumu yavaşça tutup bir müddet öyle durduktan sonra sıkmaya başladığını hissettim. Bu bir feryattı. O, benden her hissini gizlemeye çalışan Madülen için ruhunun nasıl dayanması imkânsız bir aşk coşkusuyla harap olduğunu inleyen bir iniltiydi. Sanki genç kız ruhunun, bütün vücudunun ateşli ve arzulu hırsıyla bana, ‘Bırakma, bak, ölüyorum... Sensiz öleceğim...’ diyor gibiydi. Beni ve Madülen’i sarhoş ve harap eden şiir çevreleri, sağımda şimdiye kadar nasılsa sessiz ve cansız duran genç kadını da ele geçirmeye başlamış olmalı ki o da, benim dostuma hürmeten kendisine karşı göstermekte olduğum ciddiyeti unutarak arabanın bir taştan sektiğini bahane ederek, ‘Ay, korktum... Of,

2 Hayhuy: İnsanın vaktinin boşa geçmesine sebep olan çeşitli meşgale; her ağızdan bir ses çıkmasından meydana gelen gürültü, patırtı. (y.h.n)

yüreğim ağzıma geldi...' diye sözlerle sağ koluma sahip olmuştı.

Şimdi, kolumun biri bir kadında diğeri başka bir kadında, kalbim ise arabayla ara sıra rastladığımız bir üçüncü kadın olarak biraz daha döndük, fakat solumdaki ne olsa daha masum bir genç kız olduğu ve sonra da ruhu ebediyen esir bulunduğu için başka hislerle, başka kederlerle dolu olduğundan bu dokunuş ve yan yana duruş ile yetinmişken sağımdaki âdeta bir kadın, özellikle arzulu bir kadın olduğu için yalnız bu dokunuşlarla yetinmedi ve arkasındaki ince atkının ucunu gökyüzüne tutup, 'A, bakınız ne tuhaf oluyor...' diye beni çağırdı. Ve güya ayı göstermek bahanesiyle beni atkının olduğu göğsüne alarak yanağımdan öpmeye kalktı. Bu hareket yazık ki Madülen'in gözünden kaçmadı. Zavallı kız ansızın yaralanmış gibi kolları gevşedi, hatta yanımızda bile durmaya dayanamadı. Azıcık taşlarda oturmak bahanesiyle arabadan indi. Kim bilir, evvelden beri dostumun karısıyla ilişkim olduğu zannına mı kapılmıştı... Beş on gün daha geçti. Madülen, hâlâ her gün benim ortaya çıkmamı beklemekte, ne zaman oradan geçsem bahçede hazır bulunmaktaydı fakat her gün artık kızcağızın daha da solduğunu, daha da bozulduğunu fark ediyordum. Sonunda bir gün -eğer varsa- kalbindeki ümidi yaralayıcı bir işle çıkararak kendini bu hâlden kurtarmak istedim. Bu gece arabayla yine geldim, o yine bahçedeydi. Bahçeye girdim, elini sıktım ve, 'Bu gece size geleyim...' dedim. Hayatının bütün arzularına erişmiş bir ümitsiz yahut aniden şifa bulmuş ölmek üzere olan biri gibi, hayat bularak 'Gerçekten mi?' dedi. Onu koluma aldım, gezdirmeye başladım. Evvela öteden beriden bahis açarak sonra birdenbire beni ele geçiren meseleye geldim. Ve kendisine karşı duygularımı ve kalbimi tamamıyla söyledim. Kendisiyle evlenmemin mümkün olmadığını, hâlbuki bu ümit olmasızın sevişme için de pek çok hürmet ve merhamet ettiğimi, beni kesinlikle unutmasını ve benden hiçbir şey beklememesini tavsiye ve rica ettim. Ve o zaman bu zavallı genç kızın

kalbinin ne tedavisiz, ne çaresiz bir aşk ile varlığını bana bağlamış olduğunu, yürek parçalayıcı bir şekilde anladım. Bana evvela nasıl olursa olsun kendisini terk etmememi, sevmemi rica etti; beni korkutan şeylerin onun için hiç öneminin olmadığını anlattı. O, benden yalnızca aşk istiyordu fakat ben bunun ne dehşet verici sonuçlar doğuracağını bildiğim için yine reddettim. O zaman yolda durup ellerime sarılarak, titreyerek, inleyerek uzun uzun yalvardı. Sonunda benden kesin bir şekilde ümitsiz kalınca, ‘Peki, öyleyse niçin beni ele geçirdiniz... Bana niçin ümit verdiniz... Benim gibi bir genç kız için bunun büyük bir vaat olacağını niçin düşünmediniz?’ diye sızladı. En sonunda benim kararımın bu sağlamlığı karşısında, üzerine bir buhran geldi. Başını omzuma koyarak ağlamaya başladı, ‘Ben şimdi ne yapacağım, nasıl yaşayacağım?’ diye sızlıyordu. Ben kendisini susturmak için elimi uzattıkça omzumun onun gözyaşlarıyla ıslandığını görüyordum. En sonunda ilk şiddet anı geçip de ara sıra hıçkırmaya ve sessizliğe dönüştüğü zaman, kendisini evine götürdüm. Veda ettim. Bana acı acı, ‘Yine seni göreceğim, değil mi?’ diye yalvardı. Ayrılıp yürürken omzumda bir ıslaklık hissettim. Baktım ki omzumdan göğsüme kadar ceketim; beni kalbinin belki ilk saflığı ve el değmemişliği ile son derece sevmişken sersemce reddettiğim bu masum genç kızın gözyaşlarıyla sıırılsıklam olmuştu.

Bugün düşünüyorum da bu kızla evlenseydim belki de mutlu olurum. Hâlbuki bu saadeti ben, o zaman tanıdığım birtakım geçici kadınlar için feda ettim fakat işin acılığı o kadınları bugün isimlerine kadar unuttum. Hâlbuki o genç kızı unutamıyorum... Kim bilir ne oldu? Ve bugün acaba kocasının koynunda, çocuklarının yanında hayatta mı ve mutlu mu yoksa topraklar içerisinde yok mu oldu?”

GÜZELLİK HAKKI

Bu dostumun yaradılışında garip bir zıtlık vardır. Yaradılış bakımından ne kadar masum, ne kadar ciddi, ne derece muhafazakâr ise sözü ve hareketiyle o kadar saldırgan, o kadar küstah, o derece ahlak bozandır.

Onu dinleyenler, dünyanın namusunu ve insanlığın ahlakını darmadağın eden nutuklarını işitenler kendisinin ortadan kaldırılması gereken zararlı bir varlık olduğuna hükmetmekle tereddüt etmezler.

Fakat sözleriyle o kadar cüretkâr olan bu adam, söz bi-tip de işe başlamak gerektiği zaman o kadar ürkek, o kadar cüretsiz... Yalnız o kadar değil hatta o kadar ahlaklı olur ki hayret etmemek mümkün olmaz.

Mesela dünyada servet denilen şeyin hırsızlık eseri olduğunu, her zenginin mutlaka bir hırsız olduğunu söyleyerek rahat yaşamak için düşünmeyerek, tereddüt etmeyerek çalmaktan başka bir çare olmadığını uzun deliller, ikna eden kanıtlarla ispatlamak için saatlerce söz söyler.

Fakat bütün hayatında başkasının parasını, malını çalmak değil iki paralık bir hakkını bile yemediğine bütün kendisini tanıyanlar yemin edebilirler.

Merhametten maraz doğduğuna dair parlak nutukları vardır. İnsanın dünyada rahat etmek, herkesten güzel muamele ve saygı görmek için merhametsiz, aksi olması gerektiğini uzun uzun iddia eder.

Fakat bir kimseye kendi kötü muamele etmek değil, başkalarının kötü muamelesine bile tahammül edemez. Kaç kere beraber gezerken tanımadığı, bilmediği adamları başkalarının kötü davranışlarından kurtarmak için tehlikeleri göze alarak kavgalara müdahale ettiğini ben kendim gördüm.

Birçok kere bütün dostları bu zıtlığı, bu cesur nutukları başkaları huzurunda icra etme küstahlığını yüzüne vurdu. O zaman gayet şakacı bir tavırla omuzlarını silkerek, “Ay, ayol,” dedi, “ne yapayım... Karınca kararınca... Benim elimden o kadar geliyor. Siz olun da becerin... İşte cevabım...”

Bazen de bir cevap bulup vermeyerek, “Söz başka, iş başka...” diye yakasını kurtarmaya çalışırdı.

Bu akşam, onun bütün bu hâllerini bilen birkaç dost *Petits Champs*’da¹ etrafımızı kuşatıp durmaksızın dönerek bize sıkıntı veren piyasa çemberini, etrafımızdaki masaları süsleyen türlü türlü güzellikleri saatlerce seyredip izlemiş, bahçe-de oynayan İtalyan opera kumpanyasına gitmek üzere yemek için Tokatlıyan’a girmiştik.

Oturduğumuz masanın az meyillice karşısında bir masada iki genç kadın ile iki erkek yemek yiyorlardı. Biz erkekleri görmüyor, kadınlarla karşı karşıya bulunuyorduk. İçimizden biri onları görür görmez, “O, o... Madam Dellari... Kendimizi tebrik edelim ve hemen yerimizi alalım da izlemekte kusur etmeyelim. Zira bu şans herkese ve çokça nasip olmaz...” dedi. O zaman anlattı.

Bu Madam Dellari dediği kadın Büyükkada’nın en güzel, en yegâne güzel bir matmazeli idi. Her yaz orayı incelik ve güzellikleriyle süsleyen bütün genç kızlar arasında dört sene-

¹ *Petits Champs*, İstanbul’da bugünkü Tepebaşı’nda yabancıların “Theatr  des Petit Champs” dedikleri ve 1870’de büyük Beyoğlu yangınında yanan sonrasında tekrar yapılan ve “Tepebaşı Dram Tiyatrosu” adıyla tiyatro ve operalara sahne olan mekân (y.h.n)

den beri kendisine rakip olabilecek parlak bir güzellik ortaya çıkamamış; onun o şiir simasının yegâne ışık saçan bir yıldız gibi hükümran olmasını kimse engelleyememişti.

Dostumuzun anlatımına bakılırsa genç kıza pek çok ilgi duyduğu anlaşılıyor ve bu bizim tarafımızdan merak edilme sebebi görülüyordu.

Bunu görünce, sözü ve hareketiyle cüretkâr dostumuz küçümseyip omuz silkerek, “Adam sen de... Ne olacak... Yalnız karşıdan bir  zlem duyma değil mi?” dedi.

Anlatan dostumuz buna cevap vermeyerek, nihayet bu kış, bu güzel genç kızın, o karşısında oturan ve bir kalebent² hayduduna benzeyen Dellari ile nişanlandıklarının haberini alınca son derece şaşırdığını anlatıyordu.

O zaman, öteki yine omuz silkerek, “Bu her zamanki, her günkü hik yedir dostum,” dedi. “En güzel kadınlar mutlaka çirkin erkeklerin kismetidir. Ama buna karşılık, güzelliğin intikam hakkı olmak üzere kocalarını birçok kere aldatacaklardır. Buna, bugünkü hayatımız böyle istiyor demekten başka bir çare yoktur... Çünkü bu kadar güzelliğine aldanmış bir genç kadını bu yaşta böyle bir kocaya teslim etmek, ‘Bununla yaşa fakat başkalarıyla da eğlen...’ demekten başka nedir?”

Ve o zaman anlattı.

“Bir Viyana operet kumpanyası Straus’un³ *Ein Walzertraum*⁴ oyununu oynuyordu.

Saçlarının göz alıcı şekilleri, yürüyüşlerinin nağmeli ahenkleriyle istekli bakışları üzerine çeken birçok sarhoş edici g zellekle salon dolmaktaydı. Birdenbire sekiz sene evvel

2 Kale dışına  ıkınamaya hüküm giyen suçlu

3 Oscar Nathan Straus (1870-1954), Viyanalı besteci

4 *Ein Walzertraum* (Bir Vals Rüyası), Hans M ller-Einigen’in yazdığı *Buch der Abenteuer* adlı kitabından Oscar Straus’un uyarladığı operettir. (y.h.n)

Tarabya'da beni gençliğin çiçekleriyle, coşku veren çekiciliğiyle büyülemiş olan bu kadının muhteşem İsrail güzelliği seline tekrar kapıldım.

Evet, oydu ve kocasıyla beraber geldiler. Önümdeki sıra koltuklarda yer aldılar.

O zaman sekiz sene evvel beni uzun müddet uzaktan meşgul etmiş olan bu kadını yakından inceleme fırsatını kaçırmadım. Fakat eyvah, bu sekiz sene zulüm ve ziyan ayaklarıyla bu zavallı çehreyi o kadar tahrip etmişti ki bu gördüğüm kadın o eski güzelliğin öksüz hatırasından başka bir şey değildi.

Gerdan çenenin iki tarafından birer çizgiyle ayrılarak aşağıya düşmüş, ağzın iki tarafından birine doğru diğer iki geniş çizgi peyda olmuş, yanaklar etlenmiş; çehrenin rengine kadının tamamıyla sağlığına delil olmakla beraber, güzelliğine bir şey ilave etmeyen fakat çehrenin manasına bir bayağılık ve çirkinlik ifadesi veren bir kırmızılık gelmişti.

O zaman bakışlarım kocasından tarafa döndü. İtiraf edirim ki bu temiz güzelliği bu hâle getiren şeyin o geçen sekiz seneden daha çok bu adam olduğunu bilmekten doğan bir düşmanlıkla bakıyordum. Fakat bu adam böyle bir intikam fikri ile değil, güzel bir bakışla bile hoş bakılacak bir şey değildi. Bir kere birbiriyle simetrik olmayan gözlerinin ifadesi, derin bir vahşet manasıyla bakan bir aygır gözüne benziyordu. Sonra yüzü bu bakışın manasıyla bu kadar bozuk olan bu adamda hiçbir güzellik, hatta hiçbir hoşluk yoktu. Ve ruhum bu aşikâr güzelliğini bu adamın kollarının arasında harcamış ve mahvetmiş olan kadına karşı derin bir kederle karışık bir merhamet duydu.

Ah zavallı, zavallı kadın, demek sen yaradılışından gelen o çekici hazineyi, o sonsuz gençlik arzularını, o kadınlığın güzel kokusunu yalnız bu adamı mutlu etmek için kazanmıştın öyle mi? Ve bu hakkı bu adama veren şey onun senin kocan olması yani seni refah içerisinde yaşatacak kadar zengin

olması mıydı? Birden bu kadına o kadar acıdım ki... Bu güzel kokular saçan gençliğini o adamla harcıyıp mahvedeceğine bir tek büyük ve seçilmiş bir aşkla değilse bile birçok aşklarla geçirmiş olmasını, bu adamın yalnız kocalık ve servet namına sahip olduğu güzelliğin intikam hakkını kullanmış olmasını temenni ettim.

Çünkü güzelliğin en büyük, en kutsal hakkı mutlu ederek mutlu olmak değil midir? Ve mutlu olmayarak mutlu etmek için harcanan güzellik ziyan olmuş, haksızlığa uğratılmış ve kurban edilmiş bir hak değil midir? Ve nasıl, evet nasıl istersiniz ki güzelliğine o kadar aldanmış ve onunla o kadar arzu dolu olan bu kadının kalbi, bu vahşi hayvan bakışlı adamla yetinsin? Ruhunun bütün feryadıyla kendi gibi büyüleyici bir insanlık numunesi için özlem ve arzu doluyken hangi bunak ve zalim kanununuzla bu güzel varlığı yalnız bu adamın hayvanca, çirkin ve kaba zevkine harcamak iddiasında bulunabilirsiniz? Güzel bir varlık dünyaya yalnız aşk ve şevk için gelmiş olduğundan sizin bu baskıcı, zorba ve gaddar kanununuzdan çıkmakla o yalnız kendi meşru hakkını kullanıyor demektir.

Çünkü insanların baskıcı idaresi ne kadar kılı kırk yaran ve de zorba olursa olsun hiçbir zaman yaradılışından dolayı arzuları esir edemez. [Tabiat] hiçbir zaman böyle büyük bir haksızlığa, bu kadar vahşi bir cinayete müsaade etmeyecek kadar gururlu ve güçlüdür. Siz yürürlükte olan bütün kanunlarınızla zorlayınız ve baskı altına alınız. Tabiat, intikamını o kadar güzel alır. Siz bu kanunlarınızın iğrenç esaret zinciriyle bu güzel varlığı o çirkin adama bağlamak istedikçe tabiat onu o kadar gizli bir başarıyla kendine layık diğer güzel ve genç bir varlığın kollarının arasına sevk eder ki bu meşru intikamıyla insanlığın ortaya koyduğu düzenlerin hiçliğini ve güzelliğin hakkının her şeyiyle galip geldiğini kanıtlamış olur.

Ve itiraf etmelidir ki bu tebrik edilmeyi hak eden bir başarıdır.”

Bu neticeye dört kişiden üçümüz el çırparak cevap verdik. Dördüncü kişiyse dudaklarında hakaret etmeye cesaret gösteremeyen tereddütlü bir gülümsemeyle, “Koca ahlaksız!” diye söylendi. Diğerine buna karşılık verdi:

“Ahlaksız mı? Ah, ne olurdu herkes de yalnız sözle ahlaklı görünüp dünyayı pis işleriyle rezil edeceklerine benim gibi yalnız ahlaksızlıkları sözde kalsaydı.”

BİR İHTİYAÇ

Dostumla camekânda gördüğümüz resimli kartpostal bizi o kadar çekmiş ve büyülemişti ki hemen çıkartıp aldık.

Bu, Andre Ribera'nın bin dokuz yüz onda salonunda sergilediği "Karmen"¹ tablosuydu. Sanatçının verdiği tavır ve hâlden kinayeli bir şekilde Karmen olarak adlandırdığı bir kadın, arkasında oturup keder ve öfkeyle kendisini süzen bir delikanlıya kayıtsız bir şekilde, başını aksi tarafa çevirmiş, başkalarına, geçenlere, rast gelen erkeklere tebessüm ediyordu. Bu, o kadınlardandı ki sahip oldukları güzelliğin şeytanca cazibesini her yerde, herkese karşı hiç tereddüt etmeksizin kullanmaktan zevk duyar; bir erkeğin aşkıyla, tutkusuyla yetinmeyerek herkesi, bütün erkekleri ayaklarının altında görmek ister ve bunun için her fedakârlığı yapmaktan çekinmez... Onun için ihtiyaç, herkesi huzurunda başı yerde bir şekilde hor görüp güzelliğinin etkisiyle gururlanmaktır... Ve bu güzellik; bakışlarıyla, tebessümleriyle, bin türlü kendisine çeken ve bağlayan sırlarla hakikaten o kadar etkileyicidir ki, kadın yalnız bir tebessümle kadınlık zevkini damla damla emdirerek bağlayıp ele geçirmek sanatının bütün inceliklerine o kadar güçlü bir şekilde sahiptir ki karşı koymak mümkün olamaz... Fakat onun için ele geçirmekle beraber sizin bir öneminiz kalmaz... Ve tabloda sanatçının gösterdiği gibi, belki ilk günlerde, hatta belki ilk saatlerde sizi çeken tebessümler; böyle geçenlere, başkalarına, rast gelen bütün erkek-

1 *Carmen*, İspanyol kültürünün ayrılmaz bir parçası olarak görülen opera, Fransız besteci Bizet tarafından, yine Fransız yazar Prosper Mérimée'nin aynı adlı 1845 tarihli romanından uyarlanarak yazılmıştır. (y.h.n.)

lere bol bol sarf edilir... Denilir ki bu kadınlar için yaşamak, ihanet etmektir. Daha doğrusu ihanet kelimesinin manası bunları ilgilendirmez. O, bunlar için manasız bir kelimedir... Bunun için bu kadınlar, kendilerini sevenleri mutlu ederken kahredip mahvederler fakat ne kadar kahredip mahvederlerse bu ani, geçici, firari saadetlerle de zevk vermek sanatının bütün incelikleriyle insanı o kadar emsalsiz bir surette dehşete düşürürler ki bir kere takılanlar ölümlere kadar esir, ebediyen tutkun kalırlar...

İkimiz de tablonun manasıyla meşgul, kadının tavrıyla, gözlerinden fıskıran davetkâr manayla dehşete düşmüş, gönül çeken danslarıyla meşhur İspanyol kadınlarının en seçkin bir aşk numunesi olan Karmen hatırasıyla sarhoş, özellikle bu tebessümle ona doğru çekilmiş bir hâldeydik.

Nasıl bakıyor ve ya Rabbim, nasıl gülüyordu. Bu sanki bir bakış, bir tebessüm değil; hayat ve şifa bahşeden bir zehir, bir saadet, kederden ve zevkten meydana gelmiş bir ruh nefesi, bayıltarak çile çektiren, hem korkutan hem kendisine çeken bir tılsım, insanın ölmek kesin olsa dahi arzuyla can atarak yaklaşacağı saadetli bir ölüm yeri idi.

Baktık, baktık, baktık... Bunun yalnız bir tablo olduğuna hem minnettar hem de üzgündük. Garip, zıt bir ruh hâli ki tarif edilemez. O zaman dostum şu hikâyeyi anlattı:

“İkinci Avrupa seferimden dönüyordum. Trenle Macaristan’dan geçiyorduk. On beş saatten beri karşımda oturan yol arkadaşım kırk beşlik bir kadının renksiz gözlerinden, manasız tebessümlerinden yorulmuş, harap olmuştum. Niha yet bir akşamüstü istasyonun birinden bir genç erkekle bir genç kadın daha bindiler. Erkek; iri vücudu, büyükçe başı, yavan çehresindeki samimi gözleriyle tam bir Macar tipi olduğu gibi, kadın da ilk bakışta bana ölçülü ve uygun endamı ile özenli bir kadın olarak görüldü. Kompartımanda, trenin diğer tarafında iki kişilik bir yer vardı. Evvela kadın benim

hizama oturdu. Fakat sonradan bilmem niçin yerini değiştirmek karşıma geçti ve bu sayede kendisini uzun uzun inceleyebildim. Güzel, hakkıyla güzel bir kadındı. Evvela vücudunun hoş uygunluğu, resmedilmiş gibi olan güzelliği ile en özenli bir kadın vücuduna sahip olması, özellikle yüzünün rengi, dudaklarının hoş manası, gözlerinin en gönül okşayıcı bir sıcaklıkla insanın hemen ruhuna kadar girip titreterek zevk bahşeden tatlı, sıcak bakışlarıyla etkileyici, çekici bir kadındı. Ben bu bakışların altında hemen eriyerek kendimi kaybettim. Erkek, karşımdaki kadınla Macarca bir şeyler konuşuyordu. Hatta bana da hitap ettiyse de ihtiyar kadın Fransızcadan başka dil bilmediğimi anlatarak beni kurtardı. Onlar konuşurken, bu tarafta karşılıklı olarak birbirine cevap veren ve hatta karşılıklı olarak birbirlerine çekilen bakışlar başlamıştı... Kadın, arkadaşının sözlerine tamamıyla kayıtsız, hatta o dili bilmiyormuş gibi yalnız bana bakıyordu. Yavaş yavaş bahşettiği zevki, ruhumda oluşturduğu arzulu titreyişleri fark etmiş de güzelliğinin sadakasını vermek istiyormuş gibi bakışlarını daha bir sıcaklıkla, daha da sarhoş edercesine bana havale etmeye başlamıştı. Ne bakış, ne bakış... Bu bakışta ne derin okşayışlar, ne samimi itiraflar, ne çekici davetler, ne hayat bahşeden vaatler, hatta ne saklı kucaklaşmalar vardı... Bana bunlarla neler söylüyor, neler yapıyordu. Bir bakışla bir kadının bütün vücuduna sahip olmak, o akşam benim için mümkün bir şey oldu. O esnada epeyce gece olduğu için kadın şimdi yatmak bahanesiyle uzanmış, koluyla başını kapayıp gözlerini onlara karşı gizleyerek kolunun altından aralıksız bana bakıyordu. Ve oturduğum yerde o bakışların yavaş yavaş maddi bir şekil kazanarak ağır ağır gelip dudaklarıma temas ettiğini, sonra bütün vücudumu derin bir zevkle sarsarak ta ruhumun derinliklerine kadar indiğini ve ruhumu sarhoş edip dehşete düşüren coşkunluk verici bir kucaklaşmayla bana vücudunu bahşettiğini hissediyordum... Yemin ederim ki bu gece bu bakıştan duyduğum zevk ve saadeti birçok kadınla kavuşmaktan duymamıştım... Yazık ki her çe-

yin bir sonu vardır. Sabaha karşı durduğumuz bir istasyonda onlar indiler. Bu ayrılık, onun için de benim için de senelerce beraber yaşamış iki sevdazedenin ayrılığından daha kederli oldu. O inmek istemiyor, bense... Bense... Onsuz kalırsam ne yapacağımı düşünerek eziliyordum. Her şeyi, yolu, İstanbul'da beni bekleyen ailemi, işlerimi, her şeyi, her şeyi feda ederek bu bakışın arkasından koşmak için, arkalarından inmek deliliğine mağlup oluyordum. Hava karanlık olmasa manzaranın güzelliğine tutulmuş gibi, 'Aman ne güzel bir yer, ineyim de şurada beş on gün kalayım...' diyecek ve ihtiyar kadının vasıtasıyla bana yol göstermelerini rica ederek bağlılığımızı doğrulamaya çalışacaktım.

Nihayet indiler. Ben pencerede bana bu kadar kısa bir müddet zarfında belki hiçbir kadının veremediği bir saadeti bağışlamış olan bu kadına karşı derin bir teşekkürle titreyerek onlara bakıyordum. O da, evet o da belki aynı ruh hâlinde istasyonun bir noktasında yürümek için kendisini bekleyen arkadaşına kulak vermeyerek gözlerini bana dikmiş hâlâ, hâlâ ayrılmadan evvel bir son ruh kucaklaşması isteyen davetkâr bir bakışla bakıyordu. Ve bakışlar, son defa tekrar öpüştüler, tekrar ruhlar titreştiler. Tren ağır ağır hareket etti. Şimdi, gecenin fenerlerle yarı yarıya aydınlanmış karanlığı içinde hâlâ oradan ayrılmayarak bana doğru eliyle işaret ettiğini görüyordum... Yerime oturduğum zaman ihtiyar kadına bunların kim olduğunu sordum. Ve o zaman hayretle öğrendim ki bunlar bir haftalık gelin ve damatmış. Bu seyahat de balayılarının ilk haftasıymış... Bu nasıl bir şeydi? Nasıl olup da daha bir haftalık yeni bir gelin olan bu kadın trende rast geldiği bir erkeğe bu kadar arzu duyabilirdi? Evliliğinin ilk haftasında olan bu genç kadının kocasının tembelliğinden şikâyetçi bir öfke mazereti de olamazdı. O hâlde kendisini bu harekete sevk eden hangi bir kuvvetti?"

O zaman ben komik, fazlasıyla övünen bir şekilde bir açıklama ortaya koyarak cevap verdim:

“Tabiat, azizim... Vücut ne kadar memnun, ne kadar isteklerine erişmiş olursa olsun eğer ruh da ihtiyacıyla mutlu olmazsa daima o hayale hasret çeken bir hâldedir... Ve hatta sonra sonra vücudun yetiniyor olmasına bir husumet bile hissetmeye başlar. Yalnız aşktır ki dünyada hem vücudu hem de ruhu memnun ve mutlu edebilsin... Her şeyde olduğu gibi denklik burada da şarttır ve bu denklikten mahrum olanlar, kadın olsun erkek olsun, her fırsattan istifade edecek. Mesela bir haftalık bir gelin trende rast geldiği bir erkeğe bu şekilde kadınlığının mahremiyetini bahşedecektir...”